

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KAHRAMANMARAŞ İLİNDE ÜZÜM ÜRETEN
İŞLETMELERİN SOSYO- EKONOMİK
ÖZELLİKLERİ

AYŞE KALUMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

KAHRAMANMARAŞ 2019

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KAHRAMANMARAŞ İLİNDE ÜZÜM ÜRETEN
İŞLETMELERİN SOSYO- EKONOMİK
ÖZELLİKLERİ

AYŞE KALUMAN

YÜKSEK LİSANS

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

KAHRAMANMARAŞ 2019

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü öğrencisi AYŞE KALUMAN tarafından hazırlanan “Kahramanmaraş İlinde Üzüm Üreten İşletmelerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri” adlı bu tez, jürimiz tarafından 14/11/2019 tarihinde oy birliği ile Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Mücahit PAKSOY (DANIŞMAN)

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı,
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

.....

Doç. Dr. Emine İKİKAT TÜMER (ÜYE)

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı,
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

.....

Doç. Dr. Oğuz PARLAKAY (ÜYE)

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı,
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mustafa YAZICI

.....

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada, alıntı yapılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Ayşe KALUMAN

Bu çalışma Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir.
Proje No: 2017/2-13 YLS

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir

KAHRAMANMARAŞ İLİNDE ÜZÜM ÜRETEN İŞLETMELERİN SOSYO- EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

AYŞE KALUMAN

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Kahramanmaraş ilinde üzüm üretimi yapan üreticilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek, üzüm üreten işletmelerin yapısını ortaya koymak ve üzüm üretim maliyetini belirlemektir. Kahramanmaraş ilinde üzüm üretiminin yoğun olarak yapıldığı ilçelerdeki (Pazarcık, Dulkadiroğlu, Onikişubat) köylerden tabakalı örnekleme yöntemiyle belirlenen 80 üretici ile Eylül-Ekim 2017 tarihlerinde yüz yüze anket yapılmıştır.

Araştırma sonuçlarını göre üreticilerin yaş ortalaması 52,5 olup %93,8'i erkek ve %77,5'i ilköğretim mezunu olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin yıllık gelir ortalaması 35452 TL/yıl olarak hesaplanmıştır. Üzüm üretimi için; dekara toplam masraf içindeki değişken masraflar oranı %44,88 iken sabit masrafların oranı %55,12 olarak tespit edilmiştir. Bölgede 1 kg üzüm üretim maliyeti 2,69 TL/kg hesaplanmıştır. Brüt kar 1233,37 TL/da, nispi kâr ise 1,40 olarak tespit edilmiştir. Üzüm üretiminde en önemli sorunlar olarak %75,0 ile kül düşme hastalığı belirlenmiştir. Üreticilerin %51,2 üzümü tüccar aracılığıyla pazarlamakta olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kahramanmaraş, Bağcılık, Üzüm Üretimi, Maliyet

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Kasım / 2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mücahit PAKSOY

Sayfa sayısı:44

SOCIO ECONOMIC CHARACTERISTICS OF GRAPE PRODUCING ENTERPRISES IN KAHRAMANMARAŞ PROVINCE

(MSc THESIS)

AYŞE KALUMAN

ABSTRACT

Aim of this study is to determine the socio-demographic characteristics of the producers producing grapes in Kahramanmaraş province, to reveal the structure of grape producing enterprises and to determine the cost of grape production. In this context, in September-October 2017, face to face surveys were conducted with 80 producers determined by stratified sampling from districts (Pazarcık, Dulkadiroğlu, Onikişubat) where the grape production was intensively produced in Kahramanmaraş. According to the results of the research, the average age of the producers was 52.5 and 93.8% were male and 77.5% were primary school graduates. The average annual income of the producers was calculated as 35452 TL. For grape production; The variable costs in the total cost per decare was 44.88%, while the fixed costs were 55.12%. The production cost of 1 kg of grapes in the region is calculated as 2.69 TL/kg. Gross profit was determined as 1233.37 TL/da and cost benefit ratio as 1.40. As the most important problems in grape production, ash fall disease was determined with 75.0%. It was determined that 51.2% of the producers were marketing the grapes through the merchant.

Keywords: Kahramanmaraş, Viticulture, Grape Production, Production cost

Kahramanmaraş Sütçü İmam University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Agricultural Economics, November / 2019

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Mücahit PAKSOY

Pages:44

TEŞEKKÜR

Tez konusunun belirlenmesinde, araştırılması ve yazımı sırasında sahip olduğu bilgi birikimi ve tecrübesi ile çalışmayı yönlendiren ve her türlü yardımı esirgemeyen saygı değer danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Mücahit PAKSOY'a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Ayşe KALUMAN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER.....	IV
ÇİZELGELER DİZİNİ	V
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	VII
1.GİRİŞ	1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	3
3. MATERYAL VE YÖNTEM	10
3.1. Materyal	10
3.2. Yöntem.....	10
3.2.1. Verilerin Elde Edilmesinde Kullanılan Yöntem.....	10
3.2.2. Verilerin Analizinde Uygulanan Yöntem.....	11
3.2.3. Üzüm Maliyet Hesabı.....	11
3.3. Türkiye’de Bağ Dikim Alanı ve Üzüm Üretimi.....	16
3.4.Türkiye’de Bağ Dikim Alanı ve Üzüm Üretim Miktarındaki Değişmeler	17
3.5.Türkiye’de İllere Göre Üzüm Üretimi.....	18
3.6.Türkiye’de Kurutmalık Üzüm Üretim Miktarı ve Bağ Alanı	18
3.7.Türkiye’de Sofralık Üzüm Üretim Miktarı ve Bağ Alanı	19
3.8.Türkiye’de Şaraplık Üzüm Üretim Miktarı ve Bağ Alanı	19
3.9. Türkiye’nin Üzüm İhracat ve İthalat Miktarı.....	20
3.10. Kahramanmaraş’ta Üzüm Üretimi.....	20
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	21
4.1. Üreticilerin Sosyo-Demografik Özellikleri	21
4.2. İşletmelerin Genel Özellikleri	26
4.3.İşletmelerde Üzüm Üretim Faaliyetinin Ekonomik Analizi.....	36
4.3.1. İşletmelerde Üzüm Üretim Maliyeti.....	36
4.3.2.Üzüm Üretiminde Gayrisafı Üretim Değeri, Brüt ve Nispî Kâr	38
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	39
KAYNAKLAR.....	42
ÖZGEÇMİŞ.....	44

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1.Türkiye’de bağ dikim alanı, çeşitlere göre üzüm üretimi.....	17
Çizelge 3.2. Türkiye’de bağ dikim alanı ve üzüm üretim miktarındaki değişmeler	17
Çizelge 3.3.Türkiye’de üzüm üretimi en fazla olan iller 2018	18
Çizelge 3.4.Türkiye’de kurutmalık üzüm miktarı ve bağ alanı.....	18
Çizelge 3.5. Türkiye’de sofralık üzüm miktarı ve bağ alanı	19
Çizelge 3.6. Türkiye’de şaraplık üzüm üretim miktarı ve bağ alanı.....	19
Çizelge 3.7. Türkiye’nin üzüm ihracat ve ithalat miktarı	20
Çizelge3.8. Kahramanmaraş’ta üzüm üretim miktarı.....	20
Çizelge 4.1. Üreticilerin yaş durumu	21
Çizelge 4.2. Üreticilerin cinsiyet durumu	21
Çizelge 4.3. Üreticilerin aile birey sayısı	22
Çizelge 4.4.Üreticilerin meslekleri	22
Çizelge4.5.Üreticilerin eğitim durumu	22
Çizelge 4.6.Üreticilerin yıllık geliri	23
Çizelge 4.7. Üreticilerin üzüm üretimi dışında faaliyette bulunma durumu	23
Çizelge 4.8.Üreticilerin üzüm dışında bulundukları faaliyetler	23
Çizelge 4.9. Üzüm üreticilerinin tarım dışındaki yıllık geliri	24
Çizelge 4.10. Üzüm dışında ürün yetiştirme durumu	24
Çizelge 4.11. Üzüm dışında yetiştirilen ürünler	24
Çizelge 4.12. Üzüm dışında yetiştirilen ürünlerin yıllık geliri.....	25
Çizelge 4.13. Üreticilerin çiftçilik yaptıkları süre	25
Çizelge 4.14.Üzüm üretimi deneyim süresi	25
Çizelge 4.15. Üreticilerin arazi varlığı (dekar).....	26
Çizelge 4.16. Üreticilerin hayvan varlığı durumu (%).....	27
Çizelge 4.17. Üreticilerin alet makine sahiplik durumu	27
Çizelge 4.18. Üreticilerin çeşitlerine göre alet makine varlığı durumu (%)	27
Çizelge 4.19. Üreticilerin bina varlığı durumu.....	28
Çizelge 4.20. Üreticilerin herhangi bir üretici örgütüne üyelik durumu.....	28
Çizelge 4.21. Üreticilerin üye olduğu örgütler	28
Çizelge 4.22. Yetiştirilen üzüm çeşitleri.....	29
Çizelge 4.23. Üreticilerin yıllık üzüm üretim miktarı.....	29
Çizelge 4.24. Üzüm üretiminden yıllık gelir	30

Çizelge 4.25. Elde edilen üzümden yapılan sıra ürünleri.....	30
Çizelge 4.26.Üreticilerin yararlanmış olduğu tarımsal destekler (%)......	30
Çizelge 4.27.Üreticilerin işgücü kullanımı	31
Çizelge 4.28. Kullanılan gübre türü.....	31
Çizelge 4.29.Üreticilerin ilaç kullanımı ve toprak analizi yaptırma durumu.....	31
Çizelge 4.30. Üzüm üretme nedenleri.....	32
Çizelge 4.31. Üzüm ve üzümden elde edilen ürünlerin pazarlanması durumu.....	32
Çizelge 4.32. Üzüm satış fiyatından memnuniyet durumu	32
Çizelge 4.33. Üzüm satış şekli (%).....	33
Çizelge 4.34.Üzüm üretiminde bilgi kaynakları.....	33
Çizelge 4.35. Üzüm üretimine yönelik eğitim talebi (%)	33
Çizelge 4.36. Kamu kuruluşlarının desteği	34
Çizelge 4.37. Üzüm üretiminde pazarlama kanalları yeterliliği.....	34
Çizelge 4.38. Üzüm üretiminde varlığı.....	34
Çizelge 4.39. Üzüm üretiminde yaşanan sorunlar	35
Çizelge 4.40. Üzüm pazarlamasında yaşanan sorunlar.....	35
Çizelge 4.41. Üreticilerin devletten beklentileri.....	36
Çizelge 4.42. İşletmeler ortalamasında üzüm üretim maliyeti.....	37
Çizelge 4.43. Üzüm Üretimi brüt kâr (TL/da).....	38

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ÇATAK : Çevre Amaçlı Tarım Arazilerini Koruma

da : Dekar

GSÜD : Gayri Safi Üretim Değeri

Kg : Kilogram

Kr : kuruş

TL : Türk lirası

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

1.GİRİŞ

Günümüzde yaygın olarak kültürü yapılan asma (*Vitis vinifera* L.), köklü bir geçmişe sahiptir. Dünyada ekonomik açıdan önemli meyve ürünleri veren çok yıllık odunsu ve tırmanıcı olan asma Güney Avrupa ve Kuzey Asya'ya özgü bir bitkidir. Türkiye coğrafi durumu, iklim ve toprak yapısıyla bağcılık için dünyanın en uygun yerlerinden biridir. Üzüm sadece sofralık olarak kullanılmamakta, şarap, kuru üzüm, pekmez, sirke, pestil, sucuk, şıra gibi ürünlerde elde edilmektedir. Bağcılık açısından yer kürenin en elverişli iklim kuşağı üzerindedir. Anadolu, asmanın gen merkezi olmasının yanında son derece eski ve köklü bir bağcılık kültürüne sahiptir. Bağcılık, Anadolu'da tarihsel gelişim içinde değişik uygarlıkların ekonomik yapısına etkili olmuş ve günümüze kadar daima önemli bir tarımsal üretim kaynağı olmuştur. Bugün de Türkiye'nin hemen her yerinde bağcılık yapılmaktadır. 2018/19 üretim sezonu verilerine göre Dünyada 7.560 bin hektar alanda 22,2 milyon ton üzüm üretimi yapılmaktadır (Anonim, 2019).

Dünya'da bağ alanlarında Türkiye 5.'inci, üzüm üretiminde 6.'ncı sırada yer almaktadır. Türkiye'de üretimde ilk sıralarda yer alan bir meyve olan üzüm, eski çağlardan bu yana gerek sofralık olarak ve gerekse değişik şekillerde işlenmek suretiyle (pekmez, üzüm suyu, kuru üzüm, şarap, sirke vb.) her mevsimde temin edebilen bir besindir. Üzüm, şeker içeriğinden dolayı, kalori değeri yüksek bir besin maddesidir. Ayrıca mineral maddelerden kalsiyum, potasyum, sodyum ve demir yönünden zengin olduğu A, B1, B2, Niasin ve C vitaminleri yönünden de önemli bir kaynak olarak kabul edilmektedir. Üzüm özellikle siyah üzüm gerek sofralık tüketim ve gerekse bunlardan elde olunan çok çeşitli üzüm ürünleri, fenolik bileşiklerce çok zengin olması ve insan sağlığı açısından önemli bioaktif özellikleri sebebiyle günlük beslenmemizde mutlak surette yer alması gereken gıda maddelerindendir (Gülcü ve ark., 2008).

Dünyada çekirdeksiz kuru üzüm üretim ve ihracatında ilk sırayı %27'lik pay ile Türkiye, %24 ile ABD, %15 ile Çin, %11 ile Hindistan, %7 ile İran kuru üzüm ihracatında yer almaktadır. Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı ülkeler İngiltere, Almanya, Hollanda, İtalya, Fransa, Avusturya, Kanada, Belçika İspanya, Polonya yer almaktadır (Anonim, 2018)

Türkiye'de 2018 yılında 4170410 dekar alanda 3933000 ton üzüm gerçekleşmiş olup, bunun 1945262 ton sofralık, 1524091 ton kurutmalık, 463647 ton şaraplık üzüm oluşturmaktadır. Üretilen çekirdeksiz kuru üzümün %90'ı ihraç edilmektedir 2017 yılı itibariyle 1396531 ton üzüm ihracatı gerçekleşmiştir (TUIK, 2019). Sofralık ve kurutmalık üzüm üretiminde Manisa ilk sırada yer almaktadır. Türkiye'de şaraplık üzüm üretiminde

95300 dekar alanda 731609 ton üzüm üretimi yapmakta olup ilk sırada Denizli yer almaktadır. Kahramanmaraş ilinde ise 107844 dekar alanda 52934 ton sofralık üzüm üretimi, 41771dekar alanda 19555 ton kurutmalık üzüm üretimi yapılmaktadır. Kahramanmaraş Türkiye üzüm üretiminde %1,84'lük paya sahiptir.

Kahramanmaraş'ın iklimi sofralık, şıralık ve kurutmalık üzüm çeşitlerin yetiştiriciliğine uygundur. Yörede yaz aylarında gündüzler sıcak geçmesine rağmen geceler nispeten serindir. İklim şartları asit ve renk oluşumuna olumlu yönde etki ederek üzüm kalitesini arttırmaktadır. Yetiştiriciliği en yaygın kurutmalık üzüm çeşitleri arasında Peygamber Üzümü ve Horoz (Kilis-İslahiye) Karası yer almaktadır. Pazarcık Türkiye'nin en kaliteli kurutmalık "Peygamber Üzümünün" yetiştirildiği yerlerden birisidir. Kahramanmaraş'ta Kabarcık, Mahrabaşı, Yıldız, Ağ üzüm, Yalova İncisi, Trakya İlkeren, Alfons vb. birçok çeşittin yetiştiriciliğine rastlamak da mümkündür. Kahramanmaraş'ta üzümünden kara pekmez, gün pekmezi, kuru üzüm, beyaz ve kara sucuk, samsa, pestil, kırma, çullama, ravanda gibi üzümünden elde edilen ürünler yapılmaktadır (Güvenç, 2018).

Kahramanmaraş ilinde üzümün üretim ekonomisi ve pazarlanması üzerine yeterli araştırma yapılmamış olması konunun önemini artırmaktadır. Bu konuda çiftçilerin sorunlarını belirleyerek üretim faaliyetlerine yön verebilmeleri için saha araştırmalarına ihtiyaç vardır. Bu çalışmanın amacı Kahramanmaraş ilinde üzüm üretim yapan üreticilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek, üzüm üreten işletmelerin yapısını ortaya koymak ve üzüm üretim maliyetini belirlemektir.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Fidan (1997), yaptığı çalışmada Ankara ili Kalecik ilçesinde bağcılık faaliyetine yer veren tarım işletmelerinin ekonomik yapısı ile yıllık faaliyet sonuçlarını ortaya koymuştur. Tabakalı tesadüfi örnekleme metodu kullanılarak 40 işletme sayısı tespit etmiştir. Yapmış olduğu analizler sonunda, işletmelerde 6,04 kişi olan ortalama nüfusun %55,21'i kadın, %44,79'unu erkekler olarak tespit etmiştir. Aile işgücü varlığı 3.95 erkek işgücü birimi olarak hesaplamıştır. İncelenen işletmelerde, ortalama arazi genişliği 191,50 dekar olup tamamı mülk arazisidir. Birinci grup işletmelerde bağcılığa daha fazla yer verilmektedir. Bağcılık üretim faaliyeti sonucu GSÜD ve maliyetler tespit edilmiş 1kg üretim maliyeti 6,065 TL olarak hesaplamıştır. İncelenen işletmelerde toplam sermayenin %97,92'si öz sermayeden oluştuğunu belirlemiştir.

Dardeniz ve ark. (2001), yaptıkları araştırmada Çanakkale ili bağcılığının mevcut durumunu ortaya koymak için, 1997-1999 tarihleri arasında, bağcılığın halen yoğun bir şekilde yapıldığı Çanakkale merkez ilçeye bağlı İntepe beldesi, Lapseki ilçesine bağlı Umurbey beldesi, Bayramiç ve Bozcaada ilçelerinde yapmışlardır. Bayramiç ilçe merkezi ve köylerinde 44, İntepe yöresinde 32, Umurbey Beldesi ve köylerinde 25, Bozcaada merkez ilçede 15 kişi olmak üzere toplam 116 kişi ile anket çalışması yapmışlardır. Yaptıkları araştırma sonuçlarına göre bağcılığın halen Çanakkale ilinde önemli bir tarım kolunu oluşturduğu, özellikle, yörede kanyaklık bir çeşit olarak üretimi yapılan Karasakız (Kuntra) üzüm çeşidinin il genelinde çok geniş alanlarda yayılma imkanı bulunduğu belirlemişlerdir. Bu araştırma kapsamında, mevcut verilerden de yararlanılmak suretiyle, il genelinde karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların çözülmesinde yararlı olacağına inanılan çözüm önerileri sunulmaya çalışmışlardır. Yöre çiftçisinin özellikle telli terbiye sistemlerini de uygulamaya sokmalarını temin etmek suretiyle sofralık üzüm ve kaliteli şaraplık üzüm çeşitlerinin yetiştiriciliğine teşvik edilmeleri gerekmektedir. Bozcaada'da diğer önemli bir sorun, Bozcaada'nın son yıllarda önemli bir turizm potansiyeline kavuşması neticesinde ortaya çıkmıştır. Sit alanı sayılan ada genelindeki bağ evlerinin, zengin kimseler tarafından içerisindeki bağ sahalarıyla birlikte alınması ve bağcılığı ekonomik bir geçim kaynağı olarak kullanmayan bu kişilerin bağlara gereken önemi gösterememesi neticesinde, mevcut bağ alanlarında dekara verimin düştüğü görülmektedir. Yöre çiftçilerinin süratle bilinçlendirilmelerinin yanında, mevcut uygun arazilerde telli terbiye sistemlerinin yaygınlaştırılmalarının sağlanması bu sorunların çözümüne kısmen yardımcı olacaktır.

Sökmen (2005), yaptığı çalışmada Gaziantep ili İslahiye ilçesi bünyesinde pazara yönelik bağıcılığa yer veren tarım işletmelerinin ekonomik analizini yaparak, bu işletmelerin ekonomik yapıları ile yıllık faaliyet sonuçlarını ortaya koymuş, söz konusu işletmelerde kullanılan, üretim faaliyetlerinde birim maliyetleri tespit ederek, üzüm yetiştiriciliği ile diğer faaliyetlerin getirisini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırmada seçilen 73 işletme, basit tesadüfi tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlemiştir. Söz konusu işletmeler 1-4 hektar ve 4 hektar ve daha fazla işletme arazisine sahip işletmeler olmak üzere iki büyüklük grubuna ayırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, incelenen işletmelerin ortalama işletme arazisi genişliği 4.35 hektar olup, bunun %60,70'ini bağ arazisi oluşturduğu tespit edilmiştir. Ortalama aile nüfusu 7,49 kişi, okur-yazarlık oranı %92,6 olarak belirlenmiştir. Aktif sermayenin %82,72'sini çiftlik sermayesi, %17,28'ini işletme sermayesinin oluşturduğunu tespit etmiştir. İşletmenin kullandığı yabancı sermaye oranı ise %6,32 ve 41 daha fazla dekar genişliğe sahip işletmelerde saf hasıla, tarımsal gelir ve rantabilite oranları birinci grup işletmelerden daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. İncelenen bağıcılık işletmelerinde bir kg üzüm üretim maliyeti 296500 TL (0,21 \$/kg) olarak hesaplamıştır.

Dağlıoğlu (2005), yaptığı çalışmada Kilis ili Merkez ilçede üzüm yetiştiren işletmelerin ekonomik analizini yaparak, bu işletmelerin ekonomik yapıları ile yıllık faaliyet sonuçlarını ortaya koymuş, üzüm üretim masrafları ve birim ürün maliyetlerini hesaplamıştır. Yapılan araştırmada seçilen 63 işletme, tesadüfi tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlemiştir. Söz konusu işletmeler 1-10 dekar, 11-20 dekar ve 21 hektar ve daha fazla bağ arazisine sahip işletmeler olmak üzere 3 büyüklük grubuna ayırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, incelenen işletmelerin ortalama işletme genişliği 34,44 da olup, bunun %63,81'ini bağ arazileri olarak bulmuştur. İncelenen işletmelerde yabancı işgücüne ödenen ortalama ücret 1119,32 YTL olarak tespit etmiştir. İncelenen işletmelerde okur-yazarlık oranı erkeklerde %88,05 olup, kadınlarda %76,28 olarak hesaplamıştır. Aktif sermaye 86199,35 YTL olup, bunun %93,63'ünü çiftlik sermayesi, %6,37'sini ise işletme sermayesi oluşturmuştur. İncelenen işletmelerde işletme başına sabit masraflar 251,08 YTL, değişen masraflar 1614,07 YTL hesaplamıştır. Dekara düşen saf hasıla miktarı 61,38 YTL, dekara düşen tarımsal gelir ise 61,79 YTL olarak hesaplamıştır. 21-+ dekar genişliğine sahip işletmelerde saf hasıla, tarımsal gelir diğer gruplara göre daha yüksek bulmuştur. İncelenen bağıcılık işletmelerinde 1 kg üzüm maliyeti 28,76 kr olarak hesaplamıştır.

Özkan ve ark (2005), yaptığı çalışmada, Antalya ili koşullarında serada ve açıkta üzüm üretiminin üretim maliyeti ve gelirinin belirlenmesi amaçlamıştır. Araştırmada, Akdeniz Üniversitesi deneme tarlasında 2001-2002 üretim döneminde yürütülen araştırma sonuçlarına ait veriler kullanmıştır. Ekonomik analiz kapsamında her iki üretim sistemine ait sabit ve değişken masraflar, üretim maliyeti, brüt kâr ve net kâr değerleri ortaya konmuştur. Araştırmada dekara üretim masrafı sera üzümünde 959,74 milyon TL ve açıkta üzümde 488,68 milyon TL bulunmuştur. Üzüm üretiminde elde edilen net kâr ise serada 738,94 milyon TL/da, açıkta 591.63 milyon TL/da bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre serada üzüm üretimi açıkta yapılan üretimden daha kârlı olarak bulunmuştur.

Bektaş ve Miran (2006), yaptıkları çalışmada, geleneksel ve organik olarak yetiştirilen çekirdeksiz kuru üzüm üretim dalı bazı ekonomik kriterlere göre karşılaştırılmıştır. Organik çekirdeksiz kuru üzümün brüt üretim değeri ve brüt marjı geleneksel çekirdeksiz kuru üzümünden daha yüksek, değişken masrafı ise daha düşük bulunmuştur. Organik çekirdeksiz kuru üzüm veriminin geleneksel çekirdeksiz kuru üzümün verimine göre daha düşük olduğu saptamıştır. Ayrıca, geleneksel ve organik çekirdeksiz kuru üzüm üretimi yapan üreticilerin sosyal özellikleri ve işletmelerin yapısal özellikleri incelenmiş, organik tarım yapan üreticilerin organik tarıma geçiş nedenleri, geleneksel tarım yapan üreticilerin ise organik tarımla uğraşmamalarının nedenleri ortaya konmuştur. Üreticilerin, organik çekirdeksiz kuru üzümü pazarlarken karşılaştıkları sorunlar incelenmiş ve bu sorunlara ilişkin bazı çözüm önerileri getirmiştir

Kiracı ve Özer (2007), yaptıkları çalışmada, Tekirdağ, Edirne ve Kırklareli bağcılık işletmelerinin üretim ve pazarlama yapısı incelemiş, üreticilerin teknik, ekonomik ve sosyal sorunlarının belirlenmesi ve çözüm önerilerinin ortaya konulması amaçlamışlardır. Yöre bağcılık işletmelerinden tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen 197 işletme ile anket çalışmaları yürütmüşlerdir. İşletmelerin %39,3'ünde bağcılık gelirleri toplam tarımsal gelir içerisinde yarıdan fazla bir paya sahip olduğu ve yörede yetiştirilen üzümlerin %85'i şaraplık, %15'i sofralık çeşitlerden oluştuğu belirlenmiştir. Parsellerin %89,8'i goble terbiye şeklinde tesis edilmiş olup, anaç kullanımı %95,5 oranında olarak bulunmuşlardır. İşletmelerde üretilen üzümün %74,3'ü pazarlanarak değerlendirilmekte olduğunu tespit etmişlerdir. Yaş üzümün pazarlanmasında özellikle şaraplık üzüm alıcılarının beyaz üzümlerin fiyatlarını çok düşük düzeyde belirlemeleri ve üzüm alımında çeşit bazında seçici davranarak kaliteli şaraplık siyah üzümleri tercih etmeleri %69,5 oranında beyaz üzüme sahip yöre şaraplık bağ işletmelerini zor durumda bıraktığı belirlenmiştir. Bu sorunların çözümünde bölgesel üst örgütlenmesini tamamlamış ve

dikey bütünleşme içerisinde faaliyet gösterecek üretici örgütlenmesinin etkili olabileceği önermişlerdir.

Aktaş ve Tan (2007), yaptıkları çalışmada öncelikle Dünya’da ve Türkiye’de bağ alanlarının ve üretimin dağılımı, dış ticaret miktarları, bağıcılığa alternatif olan zeytin ekim alanları ve üretiminin dağılımı, şarap üretimi ve dış ticareti, bağıcılıkla ilgili destekleme ve fiyat politikaları, son olarak da Çanakkale ilinde bağıcılığın mevcut durumunu incelemişlerdir.

Ataseven ve Güneş, (2008), yaptıkları çalışmalarda Türkiye’de 1980’li yıllarla beraber Avrupalı firmaların geleneksel ihraç ürünlerini organik olarak talep etmeleri, bu alandaki işlenmiş tarım ürünleri üretimini de hızlandırmıştır. 2006 yılında işlenmiş organik tarımsal ürün üretimi 106,4 bin ton, iç pazar tüketimi 66,3 bin ton ve ihracatı 38,3 bin ton düzeyinde gerçekleştirmiş. Üretimin önemli bir bölümü önceleri yurtdışına ihraç edilirken, günümüzde ürün işleme teknolojisindeki gelişim, artan iç talep ve tüketici duyarlılığı, organik tarımsal üretimde gıda işletmelerini iç piyasaya yönlendirmiştir. Bu süreçte işletmeler özellikle üzüm, incir ve kayısı gibi kurutulmuş ürünlerde; organik elma, armut, nar ve üzüm suyu gibi konsantre ürünlerde; vişne, biber, domates ve kayısı gibi konserve ürünlerde, çilek, vişne, kayısı, biber ve kiraz gibi dondurulmuş ürünlerde piyasa taleplerine yönelik üretimde bulunmuşlardır. 2006 yılında işlenmiş organik tarımsal ürünlerin %62’si iç piyasada tüketilmiştir.

Çavuşoğlu (2012), yaptığı çalışmada turizm, tarım ve hayvancılık dışında pek fazla geçim kaynağına sahip olmayan ada ekonomilerinde, kitle turizm faaliyetleri ile gelişmek ve dünya kitle turizm pastasından pay almak her geçen yıl zorlaşmaktadır. Bu nedenle adaların, sahip oldukları tarihi, arkeolojik, tarımsal, sosyal, kültürel ve doğal zenginlikleri kullanarak, turistik ürün çeşitliliklerini artırmaları ve turizmde sürdürülebilir bir kalkınma sağlamaları gerekmektedir. Yapmış olduğu çalışma, Bozcaada’da üzüm tarımı ve üzümlerin işlenmesi ile uğraşan üreticilerin, sahip oldukları potansiyellerini, ada halkının binlerce yıllık üzüm tarımı tecrübesiyle birleştirerek, günümüzde oldukça rağbet gören bir kırsal turizm çeşidi olan tarım (agro) turizm aktivitesine dönüştürmeleri gerekliliğini ortaya koyma ve bu turizm çeşidinin sanal ortamda tanıtılması amacıyla hazırlamıştır. Çalışmada öncelikle tarım (agro) turizmi kavramı ve tarım turizminin adalara sağladığı yararlar açıklamıştır. Daha sonra Bozcaada üzüm tarımı ve üzüm tarım turizmi potansiyeli, adada yapılabilecek üzüm tarım turizmi aktiviteleri ve bu aktivitelerin yıl içinde yapılabileceği dönemler açıklamıştır. Çalışmanın son bölümünde ise, sanal organizasyon kavramı ve Bozcaada turizminin, internet ekonomisinin sağladığı fırsatlardan en iyi şekilde istifade

edebilmesi için hazırlanmış bir sanal organizasyon uygulaması olan “Bozcaada Üzüm Tarımı Turizmi ve Elektronik Tatil Tasarım Sitesi” sonuç ve öneriler bölümleri yer almaktadır.

Cangi ve Yağcı (2012); yaptıkları çalışmada Iğdır’da salamuralık bağcılığı ekolojik açıdan değerlendirip, salamuralık asma yaprağı üretimi için bağ tesisi yapılabilirliği konusunu incelemiştir. Türkiye’de bağcılık temel tarımsal faaliyet kollarından biri olup hem üzüm hem de salamura asma yaprağı üretilir. Tokat ve Manisa gibi yörelerde salamura yaprak üretimi; üzüm üretiminden daha ekonomik, daha kolay pazarlanabilir ve depolanabilir olması nedeniyle yaygın bir şekilde yapılmaktadır. Bundan dolayı birçok çiftçi bu yörelerde salamura yaprak üretimine yönelmektedirler. Salamura asma yaprağı üretimi ve tüketimi son yıllarda Türkiye’de sürekli olarak artmaktadır. Ayrıca salamuralık asma yaprağına olan talep özellikle son yıllarda batı ülkelerinde ve hazır gıda sektöründeki gelişmeler nedeniyle artmaktadır. Salamura asma yaprağı üretimi için Narince, Sultani Çekirdeksiz ve Yapıncak üzüm çeşitleri daha uygun olduğunu belirtmişlerdir. Iğdır bağcılık için uygun bir ekolojiye sahiptir. Bundan dolayı salamuralık yaprak bağcılığı Iğdır için alternatif üretim modellerinden biri olabileceğini savunmuştur. Salamura asma yaprağı Iğdır yöresinde ekonomiye önemli katkı sağlayabileceğini önermişlerdir

Gözener ve ark. (2014), yaptıkları araştırmada Erzincan Üzümlü ilçesinde yetiştirilen cimin üzümü üretimi, pazarlama durumu ve sorunları incelemiştir. Araştırmanın örnek hacmi tam sayım yöntemi ile belirlenmiş olup 62 üretici ile Şubat-2013 yılında anket yapmışlardır. Araştırmada işletmecilerin yaklaşık yarısının (%46,77) en az 21 yıldır bağcılıkla uğraştıkları ve sadece %14,52’sinin bağcılık dışında herhangi bir tarımsal faaliyette bulunmadıkları belirlenmiştir. İşletmelerde elde edilen tarımsal gelirin yaklaşık yarısı bağ üretiminden sağlanmakta olduğunu tespit etmişlerdir. Hem üzüm hem de salamura yaprak üretimi yapan bu işletmelerin bağcılık yapmalarındaki en önemli neden aile işgücünün değerlendirilmesi olarak tespit etmişlerdir. İşletmelerin tamamında geleneksel sistem bağcılık yapılmakta ve yerli asma fidanı kullanılmakta olduğunu saptamışlardır. İşletmelerin pazarlama aşamasında karşılaştıkları en önemli problemler; üreticiler arasında örgütlenmenin olmaması ve ürünün muhafazasının zor olmasıdır.

Cebeci ve Akın (2014), yaptıkları çalışmada bağcılığın, Türkiye’de en önemli tarımsal faaliyetlerin başında yer aldığını belirterek, Mersin ilinin, Türkiye bağ alanı ve üzüm üretiminde 3. sırada yer aldığını ortaya koymuşlardır. Ayrıca yetiştirilen üzüm çeşitlerinin %85’i sofralık olarak değerlendirildiğini, Mersin ilinin sofralık üzüm yetiştiriciliği ile ön plana çıktığını belirtmişlerdir. Örtü altı üzüm yetiştiriciliği de ayrı bir

öneme sahip olduğunu tespit etmişlerdir. En çok yetiştirilen üzüm çeşitlerini Yalova İncisi, Alphonse Lavallee, Tarsus Beyazı ve Cardinal çeşitleri oluştururken, geçici çeşitlerden ise Tilki Kuyruğu oluşturduğunu saptamışlardır. Özellikle, örtü altı üzüm yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılması ve bağcılıkta modern sistemlerin uygulanması ile bağcılığın ekonomiye katkısı artacağını tespit etmişlerdir.

Taşkın ve Demircan (2014), yaptıkları araştırmada, Isparta ilinde bağcılıkta telli ve goble terbiye sistemlerinin ekonomik yönden karşılaştırılması amaçlamışlardır. Araştırmanın ana materyalini Isparta ilinde telli terbiye sistemi ve goble terbiye sistemine göre üzüm yetiştiriciliği yapan işletmelerden anket yöntemi ile 154 işletmeden toplanan birincil veriler oluşturmuştur. Kullanılan veriler 2012 üretim dönemini kapsamaktadır. İncelenen işletmelerde üretim döneminde dekara kullanılan işgücü miktarı telli terbiye sistemine göre 36,83 saat, goble terbiye sistemine göre ise 25,48 saat olarak hesaplamışlardır. Toplam işgücü kullanımı içerisinde, her iki sistemde de ilk sırayı hasat işleminin aldığı belirlemişlerdir. İşgücü kullanımı içerisinde, hasadın payı telli terbiye sisteminde %32,23, goble terbiye sisteminde ise %34,38 olarak tespit edilmiştir. Dekara üzüm verimi, telli terbiye sisteminde 1928,50 kg iken, goble terbiye sisteminde 940,50 kg olarak saptamışlardır. Telli terbiye sistemine göre dekara ortalama üzüm veriminin, goble terbiye sistemine göre yaklaşık 2 kat daha fazla olduğu tespit etmişlerdir. Üzüm üretim faaliyetinde dekara düşen ortalama üretim masrafı, telli terbiye sisteminde 866,96 TL ve goble terbiye sisteminde 516,42 TL olarak bulmuşlardır. Dekara düşen gayri safi üretim değeri, telli terbiye sisteminde 2121,35 TL, goble terbiye sisteminde ise 799,42 TL olarak belirlemişlerdir. Ortalama net kâr, telli terbiye sistemi ile üretimde 1263,39 TL/da ve goble terbiye sistemi ile üretimde 292,00 TL/da olarak hesaplamışlardır. Oransal kâr, telli terbiye sistemi ile üretimde 2.46, goble terbiye sistemi ile üretimde 1,57 olarak tespit etmişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre, telli terbiye sistemi ile üretimin goble terbiye sistemi ile üretime göre daha avantajlı olduğu belirlemişlerdir.

Çakır ve ark. (2015), yaptıkları çalışma Mardin ili Savur ilçesini temsil eden 100 adet bağ işletmelerinde yürütmüşlerdir. Veriler 100 üreticiden anket yoluyla elde etmişlerdir. Çalışmayla elde edilen verilerin ışığında üreticilerin eğitim durumları, yaş durumları, bağ işletmelerinin büyüklük durumları ve örgütlenme durumlarının belirlenmesini amaçlamışlardır. Yapmış oldukları anket çalışmasının sonuçlarına göre; bağcılıkla uğraşan üreticilerin eğitim düzeyi (%75'i ilkokul) düşük olduğunu saptamışlardır. Yapmış oldukları ankete katılan üreticilerin yaş ortalaması 47 olarak tespit etmişlerdir. Bağ alanlarının %1'i 20 dekarın altında olarak belirlemişlerdir. İşletmecilerin

büyük bir çoğunluğunun (%97) bağ arazilerinin kendi mülkiyetleri olduğu tespit etmişlerdir. Bağcılık yörede aile işletmeciliği şeklinde yapılmakta olduğu incelemişlerdir. Üreticilerin tamamının kooperatif ya da birlik üyesi olmadıkları belirlemişlerdir. Üzüm üretim tekniğini iyi bilen, bağcılık faaliyetinin işçilik gerektirdiğini ve daha fazla tarımsal bilginin üretimi arttıracığını belirten üretici oranı %43 olarak saptamışlardır. Bu araştırma ile ilçe, il ve hatta bölge genelinde karşılaşılan sorunlar tespit edilmeye çalışılmış ve bu sorunların çözülmesine yönelik çözüm önerileri sunmuşlardır.

Kiracı ve Şenol (2017), yapmış oldukları çalışmada Türkiye, bağ alanı ve üzüm üretimi bakımından dünyada sırasıyla 5. ve 6. sırada olan büyük bir bağcılık ülkesi olduğunu tespit etmişlerdir. Bu sayısal değerlere topraklarındaki uygun bağ ekolojisi, zengin asma biyoçeşitliliği ve toplumunun yüksek bağcılık deneyimi ile tarihsel kültürü ilave edildiğinde Türkiye, bağcılık açısından en büyük potansiyele sahip ülkeler arasında yer almakta olduğunu saptamışlardır. FAO 2013 yılı istatistiklerine göre ana değerlendirme şekilleri bakımından üzüm ve üzüm ürünleri ticareti dünyada 45,5 milyar doların üzerinde ekonomik büyüklüğe sahip olduğunu belirlemişlerdir. Türkiye bu ekonomik değerden 700 milyon Amerikan doları ile %1,5 oranında bir pay alarak ülkeler sıralamasında 15. sırada yer almakta olduğunu saptamışlardır. Türkiye bağcılık potansiyelini ana değerlendirme şekillerinden sadece kuru üzüm bakımından etkin kullanmakta olduğunu tespit etmişlerdir. Buna karşın özellikle sofralık üzüm ve şaraplık üzüm bakımından etkin olmayan bir durum söz konusudur. Bu noktada bağcılığa başlarken üreticilerin rasyonel tercihlerde bulunmasından başlayıp, verimi ve verimliliği artırmaya, üzüme katma değer katmaya ve üzümü hammadde kabul edip işleyen gıda sanayicileri ile ilişkilerine kadar bir dizi sorun ve yapılması gerekenler bulunmakta olduğunu tespit etmişlerdir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Çalışmanın birincil verilerini Kahramanmaraş ilinde üzüm üretimi yapan üreticiler ile 2017 yılı Eylül-Ekim aylarında yapılan anketlerden elde edilen veriler oluşturmaktadır. Araştırmanın ikincil verilerini ise araştırma bölgesinde bulunan ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının bilgi ve belgeleri ile konu ile ilgili daha önce yapılmış olan çalışmalar oluşturmuştur.

3.2. Yöntem

3.2.1. Verilerin Elde Edilmesinde Kullanılan Yöntem

Kahramanmaraş ilinde üzüm üretiminin yoğun olarak yapıldığı 3 ilçe (Pazarcık, Dulkadiroğlu, Onikişubat) gayeli olarak belirlenmiştir. Daha sonra bu ilçelerdeki köylerde bulunan tarım işletmelerinden çerçeve liste oluşturulmuştur. Bu çerçeve listedeki işletmelerin arazi varlıkları dikkate alınarak tabakalı örnekleme yöntemine göre örnek hacmi belirlenmiştir. Örnek hacminin belirlenmesinde aşağıdaki formül kullanılmıştır (Yamane, 1967):

$$n = \frac{[\sum (N_h \cdot S_h)]^2}{N^2 D^2 + \sum [N_h \cdot S_h^2]}$$

Formülde;

n : Örnek hacmi

N_h : h' inci tabakadaki işletme sayısı

S_h^2 : h' inci tabakanın varyansı

N : Populasyondaki işletme sayısı

D^2 : $(d/t)^2$ Populasyon ortalamasından müsaade edilen hata payı

d : Ortalamadan belli bir oranda sapma $d = X_{ort} \cdot \text{hata payı}$

t : Hata oranına göre standart normal dağılımdaki t değerini ifade etmektedir.

Hesaplamalara göre %95 güven aralığı %5 hata payı ile örnek hacmi 80 olarak belirlenmiştir.

$$d = 15,8 \cdot 0,05 = 0,79 \quad D = (0,79/1,96)^2 = 0,162$$

$$n = \frac{(6360,7)^2}{1746^2 * 0,162^2 + 48189,2} \approx 80$$

Araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanmış anket formları bizzat araştırmacı tarafından kişisel görüşme yoluyla doldurulmuştur. Böylece analize esas teşkil edecek birincil veriler doğrudan doğruya örneğe çıkan üzüm üreticilerinden elde edilmiş olacaktır.

3.2.2. Verilerin Analizinde Uygulanan Yöntem

Anket verilerinde analizinde SPSS programından yararlanılmış olup, tanımlayıcı istatistikler verilmiştir. Araştırma alanında işletmelerde üzüm üretim maliyeti incelenirken işletmeler ortalamasından dekara düşen masraflar dikkate alınmıştır. Birim ürün maliyeti; üretim masrafları toplamının birim alanda elde edilen üzüm üretimin miktarına bölümüyle hesaplanmıştır. Gayri Safi Üretim Değeri (GSÜD); üzüm miktarı ile ürünün satış fiyatının çarpılmasıyla hesaplanmıştır. Brüt kâr; GSÜD'den değişken masrafların çıkarılmasıyla, nispi kâr ise GSÜD'nin üretim masrafları toplamına oranlanmasıyla bulunmuştur. Bütün hesaplamalar işletmeler ortalaması esas alınarak yapılmıştır.

3.2.3. Üzüm Maliyet Hesabı

Meyve bahçeleri, bağ ve zeytinlik gibi çok yıllık bitkisel üretim faaliyetlerinde elde edilen ürünlerin maliyetleri hesaplanırken, tek yıllık bitkisel ürünlerden farklı olarak, önce tesis dönemine dahil çeşitli yıllarda yapılan yatırım harcamaları, daha sonra da bahçe verimine yattığı zaman yıllık üretim masrafları tespit edilmektedir. Diğer bir ifadeyle tesis maliyeti, bitkinin ürün verinceye kadar geçen yıllarda yapılması gereken harcamaları ifade etmektedir. Bağ tesis dönemi 4 yıl olarak alınmış olup tesis masrafları her yıl için ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Tesis maliyeti toprak işleme ve dikim ile bakım masraflarına ek olarak genel idare giderleri, yatırım faizleri ve amortisman gibi masraflardan oluşmaktadır (Kıral ve ark., 1999).

3.2.3.1. Bağ Tesis Maliyeti

Toprak Hazırlığı ve Dikim Masrafları

Üzüm yetiştiriciliğinde toprak hazırlığı masrafları; derin sürüm, 2. ve 3. sürüm ile dikim yerlerinin işaretlenmesi, çukur açma ve dikim işlemlerinden oluşmakta olup, tüm bu işlemler tesis döneminin birinci yılında yapılmaktadır. Bu masraf unsurlarının

hesaplanmasında tek yıllık bitkisel ürünle ilgili maliyet hesaplamalarında toprak hazırlığı ve dikim masraflarında göz önünde bulundurulması gereken hususlar dikkate alınmaktadır.

Dikim işleminde kullanılan fidan ve herek adedi işlemin yapıldığı yıl cari fiyatları üzerinden hesaplanarak masraf olarak yazılabilmektedir. Ancak bu durumda döner sermaye faizinin hesaplanmasında söz konusu yıla ait cari faiz oranlarının kullanılması gerekecektir. Eskiden yapılmış tesislerin maliyet masraflarını güncelleştirmede o dönemlere ait cari faiz hadlerinin saptanması ve günümüze getirilmesinde birtakım güçlükler bulunduğundan, tesis maliyeti saptanırken yapılan tüm harcamaların değerinin, üretim maliyetlerinin hesaplandığı güne ait cari fiyatlarla hesaplanması halinde, reel faiz oranlarının kullanılması yeterli olacaktır.

Bakım masrafları

Bakım işlemleri; kuruyan fidanların yenilenmesi, gübreleme ilaçlama boğaz çapası ara sürüm yeni sürgünlerin budanması boğaz köklerinin temizlenmesi, direk çukuru açma dikme ve tel çekme, budama ve şekil verme ile eğer varsa sulamadan oluşmaktadır. Fidanların yenilenmesi işlemi ikinci yıl kuruyan fidanların yerine yenilerinin dikilmesi ile ilgilidir. Fidan masrafı, toprak işleme ve dikim masrafları kısmında açıklandığı gibi hesaplanacaktır.

Gübreleme masrafı, toplam bağ tesis alanı için kullanılan gübre bedeli, gübreleme işçiliği ve alet makine masrafları toplamından oluşmaktadır. Bu masraf unsuru alet makinenin üreticinin mülkü olup olmaması durumuna göre değişmekte olup toprak hazırlığı masraflarında açıklandığı gibi hesaplanacaktır. Bakım işleminde kullanılan gübre miktarları masraf olarak yazılır. Kullanılan gübre çeşidi ile kullanılan miktarının saf madde olarak belirtilmesi yararlı olacaktır.

İlaçlama masrafı, toplam bağ tesis alanı için kullanılan tarımsal mücadele ilaç bedeli, ilaçlama işçiliği ve alet makine masraflarından oluşmaktadır.

Sulu koşullarda üzüm yetiştiriciliğinde bağ üç yaşına kadar yılda ortalama 6 kez, üç yaşından sonra 2 kez sulanmakta olup, sulama masrafları sulama şekline göre değişiklik göstermektedir. Eğer sulama kanalından yapılıyorsa dekara birim sulama ücreti ile sulama işçiliği dikkate alınmaktadır. Sulamanın belirli bir su kaynağından (su kuyusu veya sondaj) motopomp veya elektrikli santrifüj ile yapılması durumunda masraf, tüketilen akaryakıt-yağ veya elektrik enerjisi bedeli ile sulama işçiliği toplamından oluşmaktadır.

Boğaz çapası işlemi tesis dönemi boyunca her yıl yapılmakta olup, bu masraf unsuru çapalama işleminde çalışan işgücüne ödenen nakdi ücret ile eğer işletme tarafından yükleniliyorsa bu işgücünün nakliye masraflarından oluşmaktadır. Çapalama işlemi çiftçi ailesi tarafından yapılıyorsa çapalama işlemi için harcanan toplam çalışma süresi ile yörede geçerli olan işçi ücretleri dikkate alınmalıdır.

Tesis döneminde 2.,3. ve 4. yıl yapılan ara sürüm işlemi için hesaplanacak masraf, kullanılan alet-makinanın çiftçinin kendi malı olup olmaması durumuna göre farklılık göstermektedir. Ara sürüm masrafı bu durum dikkate alınarak tek yıllık bitkisel ürünlere ait toprak hazırlığı ve ekim masraflarında öngörülen esaslar göz önünde bulundurularak hesaplanmalıdır. Anacın gelişimini engelleyen boğaz köklerinin temizlenmesi için yapılması gereken işlemlere ait masrafın hesaplanmasında boğaz çapası işlemindeki hesaplama yöntemi dikkate alınmalıdır.

Yüksek sistem bağcılığın gereği olan direklerin dikilebilmesi için çukur açma işlemi ile direk dikme ve tel çekme işlemleri tesis döneminin 3. yılında yapılan işlemler olup, bu işte çalışan işgücüne ödenen nakdi ücret ile eğer varsa bu işgücünün nakliye masrafları ile kullanılan malzeme bedelinden oluşmaktadır. Eğer çapalama işlemi çiftçi ailesi tarafından yapılıyorsa, çapalama işlemi için harcanan toplam çalışma süresi ile yörede geçerli olan işçi ücretleri dikkate alınmalıdır.

Asmalarda büyüme ve gelişmenin hedeflenen yönde sağlanması ve verimliliğin artırılması amacıyla yapılan budama işlemi tesis dönemi boyunca her yıl, üretim döneminde de yılda bir kez yapılmaktadır. Budama masrafı hesaplanırken boğaz çapası işlemindeki yöntem göz önünde bulundurulmalıdır.

Genel İdare Giderleri

Üzüm yetiştiriciliğinde her yıl masraflar toplamının %3'ü kadar genel idare giderleri hesaplanmaktadır. Entansite derecesi yüksek olan işletmelerde bu oran %7'ye kadar yükseltmek mümkün olmaktadır.

Cıplak Arazi Değerinin Faizi

Cıplak arazinin üretim dönemi sonundaki cari alım satım değeri üzerinden %5 reel faiz uygulaması suretiyle yapılacak hesaplama yeterli olacaktır.

Arazi Vergisi

İşletmelerde bağın tesis edildiği arazi için ödenen emlak vergisi, tesis dönemi boyunca sabit masraf olarak dikkate alınmalıdır (vergi muafiyet istisnaları hariç).

Yatırım Faizi

Yatırım faizinin hesabında, tarihi maliyetler (girdinin işletmede kullandığı dönemdeki fiyatı ile hesaplanmış maliyeti) yerine, ürün maliyetinin hesaplanmak istendiği andaki cari fiyatlarla hesaplanmış maliyetin, diğer bir ifade ile maliyetin hesaplanacağı dönemin sonu itibarıyla hesaplanmış maliyetin göz önünde bulundurulması daha uygun olacaktır. Yani, yatırım faizi, tesis dönemi boyunca her yıl yapılan işlemlerin, maliyet hesabı için ele alınan üretim dönemi sonundaki cari fiyatlar esas alınarak tespit edilen değerlerine kümülatif olarak %5 faiz uygulanması suretiyle hesaplanacaktır.

Tesis Masrafları Toplamı

Tesis dönemi sonuna kadar yıllar itibarıyla yapılan masraflar toplamıdır.

3.2.3.2. Üzüm Üretim Maliyeti

Tesis döneminden sonra başlayan üretim dönemine ait üretim işlemleri itibarıyla dekara insan işgücü ve makine çeki gücü gereksinimleri ile kullanılan materyaller verilmiştir. Üretim masrafları; bakım hasat ve pazarlama masraflarından oluşmakta olup, değişken masraf karakteri göstermektedir.

Değişken Masraflar

Bakım Masrafları

Üretim dönemine ait bakım masraflarının hesaplanmasında tesis döneminde yapılan bakım işlemlerine ait masrafların hesaplanmasındaki yöntem göz önünde bulundurulmalıdır.

Hasat masrafı

Ülkemizde üzüm hasadı genellikle el aletleri kullanılarak yapılmaktadır. Bu nedenle hasat masrafı hasat işleminde çalışan işgücüne ödenen nakdi ücret ile eğer varsa bu işgücünün bağa taşınma masraflarından oluşmaktadır. Eğer hasat işlemi çiftçi ailesi tarafından yapılıyorsa, hasat işlemi için harcanan toplam çalışma süresi ile yörede geçerli olan işçi ücretleri dikkate alınmalıdır.

Tasnif Etme ve Pazarlama Masrafları

Hasat edilen üzümün tasnif edilmesine ait masrafın hesaplanmasında hasat masrafı hesaplama yöntemi dikkate alınmalıdır. Pazarlama masrafı hasat edilen üzümün bağdan satış yerine veya soğuk hava deposuna kadar olan nakliye masrafları, işçilik masrafları ve taşımada kullanılan kasa bedelinden oluşmaktadır. Ancak, hasat edilen üzümün bağdan veya avlusundan doğrudan alıcıya satıldığı durumda herhangi bir pazarlama masrafı söz konusu olmayacaktır.

Alet-Makine Tamir- Bakım Masrafları

Bu masraf unsuru tek yıllık bitkisel ürünlerde olduğu gibi hesaplanacaktır.

Döner Sermaye Faizi

Bu masraf unsuru tek yıllık bitkisel ürünlerde olduğu gibi hesaplanacaktır.

Sabit Masraflar**Çıplak Arazi Değeri Faizi**

Tesis dönemi masraflarında açıklandığı gibi hesaplanacaktır.

Genel İdare Giderleri

Üzüm üretim faaliyetinde değişken masraflar toplamının %3'ü kadar genel idare giderleri hesaplanmaktadır. Entansite derecesi yüksek olan işletmelerde bu oran %7 ye kadar yükseltmek mümkündür.

Bina Sermayesi Tamir Bakım, Faiz ve Amortisman Masrafları

Bu masraf unsuru tek yıllık bitkisel ürünlerde olduğu gibi hesaplanacaktır.

Alet –Makine Sermayesi Faiz ve Amortisman Masrafları

Bu masraf unsuru tek yıllık bitkisel ürünlerde olduğu gibi hesaplanacaktır.

Tesis Masrafları Amortisman Payı

Bu masraf unsuru dört yıllık tesis masraflarının toplamından oluşan tesis maliyetinin, bağın ekonomik ömrüne bölünmesi suretiyle hesaplanmaktadır.

Vergiler

Bu masraf unsuru tek yıllık bitkisel ürünlerde olduğu gibi hesaplanacaktır.

Sigorta

Bu masraf unsuru tek yıllık bitkisel ürünlerde olduğu gibi hesaplanacaktır.

Birim Üzüm Maliyeti

Üzüm maliyetinin hesaplanmasında değişken ve sabit masrafların toplamı, üretim masrafları toplamı olarak değerlendirilmektedir. Bu değerden yan ürün geliri olarak asma yaprağı ve budanan çubukların değeri çıkartılıp, elde edilen üzüm üretim miktarına bölünmesiyle, 1 kg üzüm maliyeti tespit edilmektedir. Eğer işletme, üretim dönemi boyunca yaprak satışında bulunmuyor ve çubuk da değerlendirmiyorsa bunların yan ürün geliri olarak dikkate alınmasından vazgeçilebilir.

Brüt kar=gayri safi üretim değeri- değişen masraflar

Gayri safi üretim değeri=üzüm üretim miktarı *ürün fiyatı

Nispi kar=gayri safi üretim değeri/üretim masrafları

Ürün maliyeti=üretim masrafları/üretim miktarı

3.3. Türkiye’de Bağ Dikim Alanı ve Üzüm Üretimi

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2019 yılı verilerine göre, Türkiye’de 2004-2018 yılları arası üzüm dikim alanı, üretim miktarı ve çeşitleri Çizelge 3.1’de verilmiştir. Sofralık, kurutmalık ve şaraplık olmak üzere üç şekilde yetiştirilmektedir. TÜİK 2019 yılı verilerine göre üzüm dikim alanında azalma üretim miktarında ise artış olmuştur. Çizelge 3.1’e göre fazla üretimi yapılan sofralık üzüm olduğu görülmektedir. 2004 yılında 5200000 dekar bağ alanı var iken yıllar geçtikçe bazı yıllarda düşüş olsa da 2018 yılında 4170410 dekar alana ulaştığı görülmüştür. Yine aynı verilere göre; 2004 yılında 3500000 ton üretim yapılırken 2018 yılında 3933000 ton üzüm üretimi yapılmıştır. Bu verilere 2004 yılında 1900000 ton üretim yapılırken, 2018 yılında verimde artış meydana gelerek 1945262 ton sofralık üzüm üretimi yapılmıştır. 2004 yılında 1230000 ton kurutmalık üzüm üretimi yapılırken 2018 yılında verimde artış gözlenerek 1524091 ton üretim yapılmaktadır. 2004 yılında 370000 ton şaraplık üzüm üretimi yapılırken 2018 yılında verimde artış gözlenerek 463647 ton üretim yapılmaktadır.

Çizelge 3.1. Türkiye’de bağ dikim alanı, çeşitlere göre üzüm üretimi

Yıllar	Alan (dekar)	Üretim (ton)	Sofralık (ton)	Kurutmalık (ton)	Şaraplık (ton)
2004	5200000	3500000	1900000	1230000	370000
2005	5160000	3850000	2000000	1400000	450000
2006	5138351	4000063	2060167	1495697	444199
2007	4846097	3612781	1912539	1217950	482292
2008	4827887	3918442	1970686	1477471	470285
2009	4790239	4264720	2256845	1531987	475888
2010	4777856	4255000	2249530	1543962	461508
2011	4725454	4296351	2268967	1562064	465320
2012	4622959	4234305	2219813	1613833	400659
2013	4687922	4011409	2132602	1423578	455229
2014	4670929	4175356	2166749	1563480	445127
2015	4619557	3650000	1891910	1334563	423527
2016	4352269	4000000	1990604	1536862	472534
2017	4169068	4200000	2109000	1603000	488000
2018	4170410	3933000	1945262	1524091	463647

Kaynak: TÜİK, 2019

3.4. Türkiye’de Bağ Dikim Alanı ve Üzüm Üretim Miktarındaki Değişmeler

Türkiye’de bağ alanı ve üretim miktarındaki değişmeler Çizelge 3.2’de gösterilmiştir. 2004-2018 yılları arasında göre dönem başından sonuna %20’lik bir azalma görülmektedir. Üzüm miktarındaki değişmeye göre 2004-2018 yılları arasında dönem başından sonuna %12’lik bir artış olduğu incelenmiştir.

Çizelge 3.2. Türkiye’de bağ dikim alanı ve üzüm üretim miktarındaki değişmeler

Yıllar	Alan (dekar)	Alan İndeksi (2004=100)	Toplam Üretim(ton)	Üretim İndeksi (2004=100)
2004	5200000	100,0	3500000	100,0
2005	5160000	99,2	3850000	110,0
2006	5138351	98,8	4000063	114,3
2007	4846097	93,2	3612781	103,2
2008	4827887	92,8	3918442	112,0
2009	4790239	92,1	4264720	121,9
2010	4777856	91,9	4255000	99,8
2011	4725454	90,9	4296351	122,8
2012	4622959	88,9	4234305	98,6
2013	4687922	90,2	4011409	114,6
2014	4670929	89,8	4175356	104,1
2015	4619557	88,8	3650000	104,3
2016	4352269	83,7	4000000	114,3
2017	4169068	80,2	4200000	120,0
2018	4170410	80,2	3933000	112,4

Kaynak: TÜİK, 2019

3.5.Türkiye'de İllere Göre Üzüm Üretimi

Türkiye’de üzüm üretimi en fazla olan iller Çizelge 3.3’te verilmiştir. Manisa 1234577 ton üzüm üretimi ile %31,39’luk pay ile ilk sırada yer almaktadır. Denizli %9,03, Mersin %7,45, İzmir %4,96, Mardin %4,84, Gaziantep %3,65 Konya %3,32 Kahramanmaraş ise%1,84’lük pay ile üzüm üretiminde yer almaktadır. Kahramanmaraş üzüm üretiminde Türkiye’de 8. sırada yer almaktadır.

Çizelge 3.3.Türkiye'de üzüm üretimi en fazla olan iller 2018

İller	Üretim (Ton)	Türkiye içindeki pay (%)
Manisa	1234577	31,39
Denizli	355276	9,03
Mersin	292823	7,45
İzmir	194978	4,96
Mardin	190203	4,84
Gazi Antep	143625	3,65
Konya	130723	3,32
Kahramanmaraş	72389	1,84
Toplam	2614594	66,48

Kaynak: TÜİK,2019

3.6.Türkiye’de Kurutmalık Üzüm Üretim Miktarı ve Bağ Alanı

Türkiye’de kurutmalık üzüm miktarı ve illerin Türkiye içindeki payı Çizelge3.4’te verilmiştir. Kurutmalık üzümde %23,22 pay ile Manisa birinci sırada yer almaktadır. İzmir %2,44’lük pay ile Türkiye içindeki yerini almaktadır. Kahramanmaraş ise %0,50 pay ile kurutmalık üzüm miktarını oluşturmaktadır.

Çizelge 3.4.Türkiye’de kurutmalık üzüm miktarı ve bağ alanı

İller	Toplu meyveliklerin alanı (dekar)	Kurutmalık Üzüm Üretimi (ton)	Türkiye içindeki pay (%)
Manisa	616337	913282	23,22
İzmir	52498	95811	2,44
Mardin	133438	87387	2,22
Konya	41121	79705	2,03
Denizli	101438	66136	1,68
Gaziantep	55682	46968	1,19
Nevşehir	56439	39608	1,01
Kahramanmaraş	41771	19555	0,50
Toplam	1098724	1348452	34,29

Kaynak: TÜİK, 2019

3.7.Türkiye’de Sofralık Üzüm Üretim Miktarı ve Bağ Alanı

Türkiye’de sofralık üzüm miktarı Çizelge 3.5’te verilmiştir. Manisa üzüm üretiminde 312996 ton ile sofralık üzümde ilk sırada yer almaktadır. Manisa’nın sofralık üzüm üretiminde Türkiye içindeki payı %7,96 olarak tespit edilmiştir. Kahramanmaraş ise 52834 ton sofralık üzüm üretimi ile 6. sırada yer almaktadır. Kahramanmaraş’ın sofralık üzüm üretiminde Türkiye içindeki payı %1,34 olarak bulunmuştur.

Çizelge 3.5. Türkiye’de sofralık üzüm miktarı ve bağ alanı

İller	Toplu meyveliklerin alanı(dekar)	Sofralık Üzüm Üretim(ton)	Türkiye içindeki pay (%)
Manisa	184196	312996	7,96
Mersin	182637	275581	7,01
Denizli	189322	215980	5,49
Gaziantep	108399	89947	2,29
İzmir	58352	69426	1,77
Kahramanmaraş	107844	52834	1,34
Toplam	830750	1016764	25,85

Kaynak: TÜİK, 2019

3.8.Türkiye’de Şaraplık Üzüm Üretim Miktarı ve Bağ Alanı

Türkiye’de şaraplık üzüm miktarı ve bağ alanları Çizelge 3.6’da gösterilmiştir. Türkiye’de şaraplık üzüm üretiminde%1,86 Türkiye içindeki pay ile Denizli ilk sırada yer almaktadır. Denizli’den sonra %1,36’lık pay ile Nevşehir, %1,07’lik pay ile Elazığ, %0,86’lık pay ile Mardin, % 0,83’lük pay ile Çanakkale şaraplık üzüm üretimine yerini almaktadır.

Çizelge 3.6. Türkiye’de şaraplık üzüm üretim miktarı ve bağ alanı

İller	Toplu meyveliklerin alanı(dekar)	Şaraplık Üzüm Üretim(ton)	Türkiye içindeki pay (%)
Denizli	95300	73160	1,86
Nevşehir	76821	53419	1,36
Elazığ	45658	41891	1,07
Mardin	64615	33950	0,86
Çanakkale	30682	32449	0,83
Toplam	313076	234869	5,97

Kaynak: TÜİK, 2019

3.9. Türkiye'nin Üzüm İhracat ve İthalat Miktarı

Türkiye ürettiği üzümün bir kısmını dış pazara sunmaktadır. İncelenen dönemde Türkiye'nin ihraç ve ithal ettiği üzüm miktarı Çizelge 3.7'de verilmiştir. 2014-2017 yılları arası üzüm ihracat miktarında artış olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye'nin üzüm ithalat miktarı incelendiğinde 2014-2017 yılları arasında azalma olduğu saptanmıştır. Türkiye'nin üzüm ihracat ettiği ülkeler başta İngiltere, Almanya ve Hollanda'ya gibi ülkelere kuru üzüm ihracat etmektedir. Türkiye ithalatını ise İran, Şili gibi ülkelere yapmaktadır.

Çizelge 3.7. Türkiye'nin üzüm ihracat ve ithalat miktarı

Yıllar	İhracat (ton)	İthalat(ton)
2014	1296283	15671
2015	1003453	14303
2016	1231444	8124
2017	1396531	9297

Kaynak: TÜİK, 2019

3.10.Kahramanmaraş'ta Üzüm Üretimi

Kahramanmaraş ilinde üzüm üretim miktarı Çizelge 3.8'de verilmiştir. Kahramanmaraş'ta 2014-2018 yılları arasında üzüm miktarında sofralık ve kurutmalık üzüm üretimi yapılmaktadır. Bu dönemlerde üzüm miktarında azalma görülmektedir. 2016 yılında üzüm bağlarına hastalık yayıldığından dolayı üzüm üretim miktarı azalmıştır.

Çizelge3.8. Kahramanmaraş'ta üzüm üretim miktarı

Yıllar	Sofralık (ton)	Kurutmalık(ton)
2014	149549	61035
2015	199462	72315
2016	48713	14015
2017	63006	21564
2018	52834	19555

Kaynak: TÜİK, 2019

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Üreticilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan üreticilere ait sosyo-demografik özellikler incelenerek çizelgeler halinde özetlenmiştir. Görüşülen üreticilerin %58,7'si 28-55 yaş grubunda yer almakta, %41,3'ü de 56-77 yaş grubu arasında olduğu saptanmıştır. Üreticilerin yaş ortalaması ise 52,5 olarak tespit edilmiştir. Bu bulgu üreticilerin orta yaş üzerinde olduğunu göstermektedir (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1. Üreticilerin yaş durumu

Yaş	Frekans	%
28- 55	47	58,7
56- 77	33	41,3
Toplam	80	100,0

Ankete katılan üzüm üreticilerinin %6,3'sinin kadın, %93,8'inin erkek olduğu saptanmıştır. (Çizelge 4.2). Bölgede genellikle aile işletmeleri mevcuttur. Çiftçilik mesleğinde çoğunlukla erkek işgücü kullanılmakta olup erkekler çiftçiliği meslek haline getirmişlerdir. Anket sonuçlarına göre üreticilerin %98,8'i evli, %1,3'ü bekar olduğu tespit edilmiştir. Fidan (1997) yapmış olduğu araştırmada, üzüm üreten işletmelerde 6,04 kişi olan ortalama nüfusun %55,21'i kadın, %44,79'unu erkek olarak tespit etmiştir. Aile işgücü varlığı 3.95 erkek işgücü birimi olarak hesaplamıştır.

Çizelge 4.2. Üreticilerin cinsiyet durumu

Cinsiyet	Frekans	%
Kadın	5	6,2
Erkek	75	93,8
Toplam	80	100,0

Ailede yaşayan birey sayıları incelendiğinde üreticilerin %67,5'inin 2-5 kişilik, %32,5'inin 6-9 kişilik, bireylerden oluştuğu belirlenmiştir. Ortalama aile birey sayısı 4,5 olarak tespit edilmiştir (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3. Üreticilerin aile birey sayısı

Aile birey sayısı	Frekans	%
2-5	54	67,5
6-9	26	32,5
Toplam	80	100,0

Yapılan anketlerde üreticilere meslekleri sorulduğunda %72,5'i çiftçilik yapmakta olduğunu %12,5'i emekli ve %15'i ise diğer meslekleri yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu da üreticilerin mesleklerinden en fazla çiftçi olduğu gösterilmiştir (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.4. Üreticilerin meslekleri

Meslek	Frekans	%
Çiftçi	58	72,5
Emekli	10	12,5
Diğer	12	15,0
Toplam	80	100,0

Üreticilerin eğitim durumu incelendiğinde; bölgedeki üzüm üreticilerinin %5'inin okuma yazma bilmediği, %7,5'inin okur-yazar olduğu, %77,5'inin ilköğretim mezunu, %5'inin lise, %5'inin ise üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre üzüm üreticiliği yapan çiftçilerin önemli bir kısmının (%77,5) ilköğretim mezunu olduğu bulunmuştur (Çizelge 4.5). Bu da üzüm üreticilerin eğitim seviyesinin düşük olduğu gözlemlenmiştir Çakır ve ark. (2015) yapmış oldukları çalışma sonuçlarına göre; bağıcılıkla uğraşan üreticilerin eğitim düzeyi (%75'i ilkokul) düşük olduğunu saptamışlardır.

Çizelge4.5. Üreticilerin eğitim durumu

Üreticilerin eğitim durumu	Frekans	%
Okur-Yazar Değil	4	5,0
Okur- Yazar	6	7,5
İlköğretim	62	77,5
Lise	4	5,0
Üniversite	4	5,0
Toplam	80	100,0

Üreticilerin yıllık gelirleri incelendiğinde %63,7'sinin 1250-20000 TL arasında gelire sahip, %36,3'ü ise 20001 TL ve üzeri gelir elde ettiği belirlenmiştir. Üreticilerin yıllık geliri ortalaması 42233 TL olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.6. Üreticilerin yıllık geliri

Üreticilerin yıllık geliri (TL/yıl)	Frekans	%
1250-20000	51	63,7
20001-+	29	36,3
Toplam	80	100,0

Üreticilerin gelir kaynakları incelenirken üzüm üretim geliri dışında başka bir geçim kaynağının olup olmadığı sorulmuştur. Görüşülen üreticilerin %33,8'i üzüm üretimi dışında da gelir kaynağına sahip olduğunu ifade etmiştir. Üreticilerin %66,3'ü tek gelir kaynağının üzüm üretimi olduğunu belirtmiştir (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7. Üreticilerin üzüm üretimi dışında faaliyette bulunma durumu

Üzüm üretim dışı faaliyet	Frekans	%
Evet	27	33,8
Hayır	53	66,3
Toplam	80	100,0

Üzüm üretimi yapan çiftçilerin %12,5'i işçi, %6,3'ü esnaf, %6,3'ü hayvansal üretim yapmakta, %6,3'ü memur, %2,5'i muhtar olup %66,3 'ü ise sadece üzüm üretimi yaparak geçimini sağlamaktadır. Üreticilerin önemli bir kısmı sadece üzüm üretimi yaparken üzüm üretimi dışında başka mesleklerde yapmakta olan üreticiler olduğu gözlemlenmiştir (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.8. Üreticilerin üzüm dışında bulundukları faaliyetler

Üreticilerin üzüm dışında bulundukları faaliyetler	Frekans	%
İşçi	10	37,0
Esnaf	5	18,5
Hayvansal üretim yapan	5	18,5
Memur	5	18,5
Muhtar	2	7,5
Toplam	27	100,0

Üreticilerin %42'sinin tarım dışı geliri olduğu tespit edilmiştir. Tarım dışı geliri olan üreticilerin ortalama yıllık geliri 18674,7 TL olarak belirlenmiştir (Çizelge 4.9).

Çizelge 4.9. Üzüm üreticilerinin tarım dışındaki yıllık geliri

Tarım Dışı Yıllık Gelir (TL/Yıl)	Frekans	%
500-18000	23	60,5
18001-+	15	39,5
Toplam	38	100

Görüşülen üreticilere üzüm üretimi dışında bitkisel üretim faaliyetlerinin olup olmadığı sorulmuştur. Üreticilerin %90'ı üzüm üreticiliği dışında başka ürünlerde yetiştirmektedir. Üreticilerin %10'u ise sadece üzüm üreticiliği yapmaktadır (Çizelge 4.10).

Çizelge 4.10. Üzüm dışında ürün yetiştirme durumu

Üzüm dışındaki ürün yetiştirme	Frekans	%
Evet	72	90,0
Hayır	8	10,0
Toplam	80	100,0

Üzüm dışında ürün yetiştiren üreticilerden; %50'si ceviz, %31,3'ü antepfıstığı, %16,3'ü buğday, %13,8'i elma, %11,3'ü kiraz %5'i arpa, nohut ve zeytin yetiştirmekte olup, %2,5'i badem, %1,3'ü incir, sumak, çilek ve mercimek yetiştirmektedir. Üreticiler sadece üzüm üretmekle kalmayıp başka tarımsal ürünler de yetiştirmektedirler (Çizelge 4.11).

Çizelge 4.11. Üzüm dışında yetiştirilen ürünler

Ürünler	Evet	Hayır	Toplam	
	%	%	Frekans	%
Ceviz	50,0	50,0	80	100,0
Antep Fıstığı	31,3	68,8	80	100,0
Buğday	16,3	83,8	80	100,0
Elma	13,8	86,3	80	100,0
Kiraz	11,3	88,8	80	100,0
Arpa	5,0	95,0	80	100,0
Zeytin	5,0	95,0	80	100,0
Nohut	5,0	95,0	80	100,0
Badem	2,5	97,5	80	100,0
İncir	1,3	98,8	80	100,0
Sumak	1,3	98,8	80	100,0
Çilek	1,3	98,8	80	100,0
Mercimek	1,3	98,3	80	100,0

Üzüm üretimi yapan üreticilerin diğer bitkisel ürünlerden elde ettikleri yıllık gelir Çizelge 21’de verilmiştir. Üzüm üretimi dışında diğer bitkisel üretim yapan üreticilerin %64,1’nin yıllık geliri 1000-8000 TL arasında gelire sahiptir. Üreticilerin %35,9’u da 8001 TL ve üzeri gelir elde etmektedirler. Üzüm dışında üretim yapan üreticilerin yıllık gelir ortalaması 8015,6 TL olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4.12).

Çizelge 4.12. Üzüm dışında yetiştirilen ürünlerin yıllık geliri

Üzüm dışında yetiştirilen ürünlerin yıllık geliri (TL/yıl)	Frekans	%
1000-8000	41	64,1
8001-+	23	35,9
Toplam	64	100,0

Anket yapılan bölgede üreticilerin %61,2’si 3-35yıl, %38,8’i 36-60 yıl arasında tarımsal üretim yaptıkları belirlenmiştir. Üreticiler ortalama olarak 31 yıldır tarımsal üretim yapmakta olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.13. Üreticilerin çiftçilik yaptıkları süre

Tarımsal deneyim süresi (yıl)	Frekans	%
3-35	49	61,2
36-60	31	38,8
Toplam	80	100,0

Üzüm üretimi yapan çiftçilerin %55’i 2-30 yıl, %45’i 31-60 yıldır üzüm üreticiliği yapmakta olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.14). Üreticiler ortalama 28,5 yıl üzüm üretimi yapmaktadırlar. Gözener ve ark. (2014) yapmış olduğu araştırmada işletmecilerin yaklaşık yarısının (%46,77) en az 21 yıldır bağcılıkla uğraştıkları ve sadece %14,52’sinin bağcılık dışında herhangi bir tarımsal faaliyette bulunmadıkları belirlemişlerdir.

Çizelge 4.14.Üzüm üretimi deneyim süresi

Üzüm üretim deneyimi (yıl)	Frekans	%
2-30	44	55,0
31-60	36	45,0
Toplam	80	100,0

4.2. İşletmelerin Genel Özellikleri

Üreticilerin arazi varlıkları incelendiğinde; bağ arazisi ile %82,5’inde meyve bahçesi, %30’unda tarla ve %2’sinde sebze bahçesinin olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin arazi genişlikleri incelendiğinde ortalama 9,1 dekar tarla, 20,9 dekar bağ, 11,5 dekar meyve, 0,1 dekar sebze arazisi olduğu saptanmıştır. Üreticilerin ortalama arazi genişliği 41,6 dekar olarak belirlenmiştir. (Çizelge 4.15). Çakır ve ark. (2015) yapmış olduğu çalışmada işletmecilerin büyük bir çoğunluğunun (%97) bağ arazilerinin kendi mülkiyetleri olduğu tespit etmişlerdir. Bağcılık yörede aile işletmeciliği şeklinde yapılmakta olduğu incelemiştir.

Çizelge 4.15. Üreticilerin arazi varlığı (dekar)

Arazi varlığı durumu	Evet	Hayır	Toplam		Ortalama Arazi Genişliği (dekar)
	%	%	Frekans	%	
Tarla	30,0	70,0	80	100,0	9,1
Bağ	100,0	0,0	80	100,0	20,9
Meyve	82,5	17,5	80	100,0	11,5
Sebze	2,5	97,5	80	100,0	0,1
Toplam					41,6

Üreticilerin hayvansal üretim yapıp yapmadıkları araştırılmış ve %40’ının süt sığırcılığı, %23,8’inin kümes hayvancılığı, %15’inin besi sığırcılığı %4’ünün keçi yetiştiriciliği, %3,8’inin koyunculuk %3,8’inin arıcılık yaptığı belirlenmiştir. Üreticilerin gelir hayvanları dışında iş hayvanları at olarak sahip olduğu tespit edilmiştir. Nitekim üreticilerin %8,8’inde at bulunmaktadır. Üreticiler genelde atı engebeli (traktör gitmeyen arazilere) arazilerde olan tarlaları sürmek ve yük taşımacılığı için beslemektedirler. Üreticilerin hayvan varlıkları incelendiğinde ortalama 1,03 baş süt sığırı, 0,31 baş besi sığırı, 0,65 baş koyun, 7,26 baş keçi, 4,28 adet tavuk, 2,46 adet arı kovanı olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin hayvansal üretim miktarının ortalamaları incelendiğinde 12,86 kg süt, 2,33 adet yumurta, 29,38 kg bal üretimi yapıldığı tespit edilmiştir. Üreticilerin hayvansal üretimi sadece kendi geçimlerini sağlayacak şekilde hayvansal üretim yapmaktadırlar (Çizelge 4.16)

Çizelge 4.16. Üreticilerin hayvan varlığı durumu (%)

Hayvan varlığı	Var	Yok	Toplam	Ortalama Hayvan Sayısı (adet)
Süt Sığırı	40,0	60,0	100,0	1,03
Besi Sığırı	15,0	85,0	100,0	0,31
Koyun	3,8	96,3	100,0	0,65
Keçi	5,0	95,0	100,0	7,26
Arı	3,8	96,3	100,0	2,46
Kümes Hayvancılığı	23,8	76,3	100,0	4,28
At	8,8	91,3	100,0	0,1

Üreticilerin %58,8'inin alet makinesi bulunmakta, %41,2'sinin alet makinesi bulunmamaktadır (Çizelge 4.17).

Çizelge 4.17. Üreticilerin alet makine sahiplik durumu

Alet makine sahipliği	Frekans	%
Evet	47	58,8
Hayır	33	41,2
Toplam	80	100,0

Üreticilerin %57,5'inin traktörü vardır. Ayrıca %45'inin römork, %7,5'inin çapa motoru, %22,5'inin ise diğer (patos, transit, otomobil, kültivatör vb.) alet makinesi bulunmaktadır (Çizelge 4.18).

Çizelge 4.18. Üreticilerin çeşitlerine göre alet makine varlığı durumu (%)

Alet makine varlığı	Var	Yok	Toplam
Traktör	57,5	42,5	100,0
Römork	45,0	55,0	100,0
Çapa Motoru	7,5	92,5	100,0
Diğer	22,5	77,5	100,0

Üreticilerin bina varlığı incelendiğinde %88,8'inin konutu bulunmakta, %11,2'sinin ise babalarının evinde ya da kirada oturmaktadırlar. Ayrıca üreticilerin %40'nın ahır ve samanlıkları vardır. Üreticiler evlerinin altını hem ahır hem de samanlık olarak

kullanılmaktadırlar. Üreticilerin %5'nin ağılı, %7,5'nin ise yem deposu vardır. Üreticilerin %23,8'nin su kuyusu bulunmaktadır (Çizelge 4.19).

Çizelge 4.19. Üreticilerin bina varlığı durumu

Bina varlığı	Var		Yok		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Konut	71	88,8	9	11,2	80	100,0
Ahır	32	40,0	48	60,0	80	100,0
Ağıl	4	5,0	76	95,0	80	100,0
Samanlık	32	40,0	48	60,0	80	100,0
Yem deposu	6	7,5	74	92,5	80	100,0
Su kuyusu	19	23,8	61	76,2	80	100,0

Üretici örgütlerine üreticilerin %67,5'i üye olduklarını %32,5'i ise üye olmadıklarını tespit edilmiştir. Bu durum üreticilerin üretici örgütüne güvendiklerini göstermiştir (Çizelge 4.20).

Çizelge 4.20. Üreticilerin herhangi bir üretici örgütüne üyelik durumu

Üretici örgütüne üyelik durumu	Frekans	%
Evet	54	67,5
Hayır	26	32,5
Toplam	80	100,0

Çiftçilerin üye olduğu üretici örgütleri incelediğinde %96,3'ünün Ziraat Odasına %3,7'sinin üretici birliklerine üye oldukları tespit edilmiştir (Çizelge 4.21).

Çizelge 4.21. Üreticilerin üye olduğu örgütler

Üretici örgütleri	Frekans	%
Ziraat odası	52	96,3
Üretici birlikleri	2	3,7
Toplam	54	100,0

Üreticilerin yetiştirmiş oldukları üzüm çeşitler incelendiğinde %88'inin kabarcık, %47,5'inin besni, %38,8'inin mahrabaşı %32,5'isinin peygamber, %18,8'inin islahiye,

%7,5'inintusbak, %6,2'sinin azezi ve antep karası, %1,2'si ise yıldız üzüm çeşidi yetiştirdiği tespit edilmiştir (Çizelge 4.22).

Çizelge 4.22. Yetiştirilen üzüm çeşitleri

Yetiştirilen üzüm çeşitleri	Var	Yok	Toplam	
	%	%	Frekans	%
Kabarcık	88,8	11,2	80	100,0
Besni	47,5	52,5	80	100,0
Mahrabaşı	38,8	61,3	80	100,0
Peygamber	32,5	67,5	80	100,0
Islahiye	18,8	81,2	80	100,0
Tusbak	7,5	92,5	80	100,0
Azezi	6,2	93,8	80	100,0
Antep karası	6,2	93,8	80	100,0

Üreticilerin yıllık ürettikleri üzüm miktarı incelenerek Çizelge 4.23'te verilmiştir. Üreticilerin %37,5'i 400-4000 kg, %37,5'i 4001-15000 kg, %25'i ise 15001-52000 kg arasında üzüm üretmekte olduğu belirlenmiştir. İşletmelerin yıllık üzüm miktarının ortalaması 10726,3 kg olarak tespit edilmiştir (Çizelge 4.23).

Çizelge 4.23. Üreticilerin yıllık üzüm üretim miktarı

Yıllık üzüm miktarı (kg)	Frekans	%
400-4000	30	37,5
4001-15000	30	37,5
15001-52000	20	25,0
Toplam	80	100,0

Üreticilerin üzüm üretiminden elde ettikleri yıllık geliri incelediğinde %30'unun 1000-7500 TL, %30'unun 7501-28500 TL, %40'nın ise 28501-200 000 TL arasında gelire sahip oldukları tespit edilmiştir. İşletmeler ortalamasında üreticilerin üzüm üretiminden yıllık 35452, 38 TL gelir elde ettiği saptanmıştır (Çizelge 4.24).

Çizelge 4.24. Üzüm üretiminden yıllık gelir

Üzüm üretiminden elde edilen yıllık gelir (TL)	Frekans	%
1000-7500	24	30,0
7501-28500	24	30,0
28501-200000	32	40,0
Toplam	80	100,0

Üreticiler elde ettikleri üzümün bir kısmını işleyerek şıra ürünleri üretmektedirler. Anket yapılan üreticilerin %83,8'inin pekmez, %37,5'inin cevizli sucuk, %30'unun ise pestil yaptıkları belirlenmiştir (Çizelge 4.25).

Çizelge 4.25. Elde edilen üzümün yapılan şıra ürünleri

Şıra ürünleri yapma durumu	Var	Yok	Toplam
Şıra Ürünleri	%	%	%
Pekmez	83,8	16,2	100,0
Sucuk	37,5	62,5	100,0
Pestil	30,0	70,0	100,0

Anket yapılan bölgede çiftçilerin yararlanmış oldukları destekler incelendiğinde %58'i mazot desteği, %50'si ÇATAK desteği, %30'u iyi tarım uygulamaları desteği %2,5'i sertifikalı fidan desteğinden yararlanmaktadır. Çiftçiler toprak analizi desteği ve organik tarım desteğinden yararlanmamaktadırlar (Çizelge 4.26).

Çizelge 4.26. Üreticilerin yararlanmış olduğu tarımsal destekler (%)

Yararlanılan tarımsal destekler	Alan	Almayan	Toplam
Sertifikalı fidan desteği	2,5	97,5	100,0
Mazot desteği	58,8	41,2	100,0
İyi tarım uygulamaları desteği	30,0	70,0	100,0
ÇATAK desteği	50,0	50,0	100,0

Üreticilerin işgücü kullanımı araştırıldığında aile işgücü ve mevsimlik işgücü kullanılmakta olduğu saptanmıştır. Mevsimlik iş olduğundan dolayı daimi iş gücü

kullanımı yoktur. Aile işgücü kullananların oranı %90 iken mevsimlik işgücü kullananların oranı %60 olarak belirlenmiştir (Çizelge 4.27).

Çizelge 4.27.Üreticilerin işgücü kullanımı

İş gücü kullanımı	Evet	Hayır	Toplam
Aile iş gücü	90,0	10,0	100,0
Mevsimlik	60,0	40,0	100,0

Gübre kullanan üreticilere ne tür gübre kullandıklarını sorulduğunda %52,5'i hayvan gübresi, %42,5'i de suni gübre kullandıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4.28).

Çizelge 4.28. Kullanılan gübre türü

Kullanılan gübre	Kullanan		Kullanmayan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Hayvan gübresi	42	52,5	38	47,5	80	100,0
Suni gübre	34	42,5	46	57,5	80	100,0

Anket yapılan üreticilerin ilaç kullanımı araştırıldığında yaklaşık %74'ünün ilaç kullandığı, %26'sının ise ilaç kullanmadığı belirlenmiştir. Çiftçilerin toprak analizi yaptırma durumu incelendiğinde %31'inin toprak analizi yaptırdığı %69'unun ise toprak analizi yaptırmadığı belirlenmiştir. Genelde üreticilerin tamamı sigorta yaptırmadığını ifade etmiştir (Çizelge 4.29).

Çizelge 4.29.Üreticilerin ilaç kullanımı ve toprak analizi yaptırma durumu

Üreticilerin ilaç kullanımı ve toprak analizi yaptırma durumu	Kullanan		Kullanmayan		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
İlaç Kullanımı	59	73,8	21	26,3	80	100,0
Toprak Analizi	21	26,3	55	68,8	80	100,0

Çiftçiler neden üzüm ürettikleri sorulduğunda %85'i baba mesleği olduğu için, %62,5'i geçim kaynağı olduğu için, %23,8'i hava koşullarının uygunluğundan dolayı, %21,2'si

hobi olarak, %2,5'i ise üretim kolaylığından dolayı ürettiklerini ifade etmişlerdir (Çizelge 4.30).

Çizelge 4.30. Üzüm üretme nedenleri

Üzüm üretme nedenleri	Evet		Hayır		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Baba mesleği	68	85,0	12	15,0	80	100,0
Geçim kaynağı	50	62,5	30	37,5	80	100,0
Yetiştirme koşulları	19	23,8	61	76,2	80	100,0
Hobi olarak	17	21,2	63	78,8	80	100,0
Üretim kolaylığı	2	2,5	78	97,5	80	100,0

Üzüm ve yan ürünlerinin pazarlanması durumu incelendiğinde üreticilerin %60'ı tüccar aracılığı ile pazarladığını, %43,7'si kendi imkanları ile sattığını belirlenmiştir (Çizelge 4.31).

Çizelge 4.31. Üzüm ve üzümünden elde edilen ürünlerin pazarlanması durumu

Üzüm ve ürünlerin pazarlanması	Evet		Hayır		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Kendi satan	35	43,7	45	56,3	80	100,0
Tüccar aracılığı	48	60,0	32	40,0	80	100,0

Üreticilerin üzümün satış fiyatından memnuniyet durumunu araştırıldığında %42,5'inin memnun olmadığı %31,3'ünün memnun olduğu %20'sinin biraz memnun olduğunu, %6,2'sinin ise çok memnun olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.32).

Çizelge 4.32. Üzüm satış fiyatından memnuniyet durumu

Üzüm satış fiyatından memnuniyet durumu	Frekans	%
Memnun değilim	34	42,5
Biraz memnunum	16	20,0
Memnunum	25	31,3
Çok memnunum	5	6,2
Toplam	80	100,0

Üreticiler üzümü sofralık, kurutmalık ve şıra ürünleri olarak satmaktadırlar. Üreticilerin %70'i sofralık, %63,8'i şıra ürünleri (pestil, sucuk, pekmez), %58,8'i ise kurutmalık olarak üzüm satışını yaptıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4.33). Kiracı ve Özer (2007) yapmış oldukları çalışmada üzüm üreten işletmelerin %39,3'ünde bağcılık gelirleri toplam tarımsal gelir içerisinde yarıdan fazla bir paya sahip olduğu ve yörede yetiştirilen üzümlerin %85'i şaraplık, %15'i sofralık çeşitlerden oluştuğu belirlemişlerdir.

Çizelge 4.33. Üzüm satış şekli (%)

Üzüm satış şekli	Satan	Satmayan	Toplam
Sofralık	70,0	30,0	100,0
Kurutmalık	58,8	41,2	100,0
Şıra Ürünleri	63,8	36,2	100,0

Üzüm üretiminde üreticilerin ulaşabileceği bilgi kaynakları bulunmaktadır. Üreticilerin %72,5'i Tarım ve Ormancılık İl Müdürlüğünden, %6,2'si tarımsal ilaç bayisinden, %5'i internetten, %3,8'i ise tarım danışmanından bilgi almaktadır. Üreticilerin %12,5'i ise hiçbir yerden bilgi almadan üzüm üretimi yapmaktadırlar. Bu bilgiye göre üreticiler en fazla Tarım ve Ormancılık İl Müdürlüğüne güvendiklerini göstermiştir (Çizelge 4.34).

Çizelge 4.34. Üzüm üretiminde bilgi kaynakları

Bilgi kaynakları	Frekans	%
Tarım ve Ormancılık İl Müdürlüğü	58	72,5
Tarım danışmanı	3	3,8
Tarımsal ilaç bayisi	5	6,2
İnternet	4	5,0
Diğer	10	12,5
Toplam	80	100,0

Üreticilerin %13,8'i üzüm üretimine yönelik verilecek eğitim için, kursa katılmak istediklerini, %42,5'i ise tarla günlerinin yapılmasını istemişlerdir. Görüşülen üreticilerden hiç kimse seminere katılmak istememiştir (Çizelge 4.35).

Çizelge 4.35. Üzüm üretimine yönelik eğitim talebi (%)

Eğitim türü	Katılan	Katılmayan	Toplam
Kurs	13,8	86,3	100,0
Tarla günleri	42,5	57,5	100,0

Üzüm üretimi yapan çiftçilere kamu kuruluşlarının desteklerini nasıl buluyorsunuz diye soru yöneltildiğinde %1,3'ü yeterli, %2,5'i normal %25'i yetersiz, %71,2'si ise çok yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4.36).

Çizelge 4.36. Kamu kuruluşlarının desteği

Kamu kuruluşlarının desteği	Frekans	%
Yeterli	1	1,3
Normal	2	2,5
Yetersiz	20	25,0
Çok yetersiz	57	71,2
Toplam	80	100,0

Görüşülen üreticiler pazarlama kanallarının yeterli olup olmadığı sorulmuştur. Üreticilerin %1,3'ü pazarlama kanallarının kesinlikle yeterli olduğunu, %11,1'inin yeterli, %13,8'i normal, %10'u yetersiz, %63'ü ise çok yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Üreticiler kendi aralarında örgütlenecek ürünlerini daha iyi bir şekilde pazarlayabilmeli ve alıcılarla pazarlık gücünü yükseltmelidir (Çizelge 4.37).

Çizelge 4.37. Üzüm üretiminde pazarlama kanalları yeterliliği

Pazarlama kanallarının yeterliliği	Frekans	%
Kesinlikle yeterli	1	1,3
Yeterli	9	11,1
Normal	11	13,8
Yetersiz	8	10,0
Çok yetersiz	51	63,8
Toplam	80	100,0

Üreticilere üzüm üretiminde sorunlarla karşılaşp karşılaşmadıkları sorulduğunda %88,8'i sorun var %11,2'si sorun yok cevabını vermiştir (Çizelge 4.38).

Çizelge 4.38. Üzüm üretiminde varlığı

Üzüm üretiminde sorun varlığı	Frekans	%
Sorun var	71	88,8
Sorun yok	9	11,2
Toplam	80	100,0

Üreticilerin üzüm üretiminde karşılaştığı sorunlar incelendiğinde, %2,5'i işçi sıkıntısının olduğu %66,3'ünün çürüme, %8,8'i kuruma, %75'i kül düşme, %25'i mantar hastalığı gibi sorunlar yaşamadıkları belirlenmiştir (Çizelge 4.39).

Çizelge 4.39. Üzüm üretiminde yaşanan sorunlar

Üzüm üretiminde yaşanan sorunlar	Var		Yok		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Kül düşme	60	75,0	20	25,0	80	100,0
Çürüme	53	66,3	27	33,7	80	100,0
Mantar	20	25,0	60	75,0	80	100,0
Kuruma	7	8,8	73	91,2	80	100,0
İşçi sıkıntısı	2	2,5	78	97,5	80	100,0
Sulama	1	1,3	79	98,7	80	100,0

Üzüm üretimi yapan çiftçilerin pazarlamada yaşadıkları sorunlar incelendiğinde %17,5'i tüccar eksikliği, %11,3'ü pazara uzak olmasını, %5'inin tüccarın ucuza almasını konusunda sorun yaşadığını belirtmişlerdir. Çiftçilerin %66,3'ü pazarlamada sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 4.40).

Çizelge 4.40. Üzüm pazarlamasında yaşanan sorunlar

Üzüm pazarlamada yaşanan sorunlar	Frekans	%
Tüccar bulamama	14	17,5
Pazara uzaklık	9	11,3
Tüccarın ucuza alması	4	5,0
Sorun yok	53	66,3
Toplam	80	100,0

Üzüm üretimi yapan çiftçilerin devletten ne gibi beklentilerinin olduğu sorulduğunda %43'ünün destekleme yapılmasını istemiştir. Üreticilerin %27,5'i hiçbir beklentisi olmadığını belirtmiştir. Çiftçilerin %11,3'ü reklam yapılmasını, %5'i terbiye sisteminin olmasını, %3,8'i kontrolü ilaçlama, %2,5'i budamaya destek ve alet ekipman desteği, %1,3'ü kooperatif veya birlik kurulmasını, %1,3'ü çapa motoru desteği ve maddi destek yapmasını istemişlerdir (Çizelge 4.41).

Çizelge 4.41. Üreticilerin devletten beklentileri

Devletten beklentiler	Frekans	%,
Destekleme	41	51,3
Reklam	9	11,2
Terbiye sistemi	4	5,0
Kontrollü ilaçlama	3	3,8
Kooperatif veya birlik kurulması	1	1,3
Beklentisi yok	22	27,5
Toplam	80	100,0

4.3. İşletmelerde Üzüm Üretim Faaliyetinin Ekonomik Analizi

4.3.1. İşletmelerde Üzüm Üretim Maliyeti

Üreticiler toprak hazırlığı masrafı 130,15 TL/da olarak hesaplanmıştır. Toprak hazırlığı masraflarının değişken masraflar içerisindeki payı %22,97, toplam masraflar içerisindeki payı ise %10,15'tir (Çizelge 50).

Üretim yapılan alanlarda ortalama gübre ve gübreleme işçiliği masrafı 50,90 TL/da olarak hesaplanmıştır. Gübreleme ve işçiliğinin toplam masraflar içerisindeki oranı %3,97 olarak hesaplanmıştır. Çapalama masrafı 3,94 TL/da olarak hesaplanmıştır. Üretim yapılan işletmelerde sulama genellikle kuyulardan yapılmaktadır. Sulama masrafı ve işçiliği 3,19 TL/da olarak hesaplanmıştır. Üzüm üretiminde ortalama tarımsal ilaçlama masrafı 33,7 TL/dekardır (Çizelge 50).

Üzüm hasadı yüksek işgücü gerektirmektedir. Bu sebepten dolayı üzüm hasat masrafları değişken masraflar içerisinde önemli bir paya sahiptir. Nitekim işletmelerde ortalama hasat masrafı 169,35 TL/da olarak hesaplanmıştır. Hasat masraflarının değişken masraflar içerisindeki payı %29,89, toplam masraflar içerisindeki payı ise %13,21'dir. Üzüm üretiminde işletmelerin ortalama nakliye masrafı (ambara ve pazara taşıma) 156,25 TL/da olarak hesaplanmıştır. Nakliye masraflarının değişken masraflar içerisindeki payı %27,38, toplam masraflar içerisindeki payı ise %12,19'dur. (Çizelge 50).

Üzüm üretiminde birim ürün miktarı için hesaplanan maliyette arazi kira bedeli de etki etmektedir. Üretim yapılan arazinin konumu vs. gibi etmenlere bağlı değişmekle birlikte ortalama arazi kirası 325 TL/da olarak hesaplanmıştır. Arazi kirasının toplam masraflar içerisindeki payı %25,35'tir (Çizelge 50).

Üzüm üretimi yapan işletmelerde dekara toplam masraf içindeki değişken masrafların payı %44,19, sabit masraflar payı %55,81 olarak hesaplanmıştır. Değişken masraflar içinde en büyük payın %29,89 ile hasat masrafı olduğu belirlenmiştir. Çalışma yapılan bölgede üzüm verimi 600,00 kg/da olarak bulunmuş olup 1 kg üzüm maliyeti 2,69 TL olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4.42). Dağlıoğlu (2005) yapmış olduğu çalışmada bağcılık işletmelerinde 1 kg üzüm maliyetini 28,76 kr olarak hesaplamıştır.

Çizelge 4.42. İşletmeler ortalamasında üzüm üretim maliyeti

Üzüm Üretimi Masraf Unsurları	Masraf TL	Değişen masraf %	Toplam Masraf %
1. Arazi işleme (Belleme veya Sürme)	130,15	22,97	10,15
2. Sulama ve işçiliği	3,19	0,56	0,25
3. Çapalama	3,94	0,70	0,31
4. Gübre ve işçiliği	50,90	8,98	3,97
5. İlaçlama	33,7	5,95	2,63
6. Hasat	169,35	29,89	13,21
7. Ambara veya pazara taşıma	156,25	27,58	12,19
8.Döner sermaye faizi (DM/2*0,05)	19,16	3,38	1,49
A. Değişen masraflar toplamı (1+.....+8)	566,63	100,00	44,19
		Sabit masraf %	
9.Genel idare giderleri (A*%3)	17	2,38	1,33
10.Arazi kira karşılığı (çıplak toprak kıymeti*%5)	325	45,42	25,35
11.Tesis masrafları amortisman payı (a)/ ekonomik ömrü	142	19,85	11,08
12.Tesis masrafları (serm.) faizi (1/2*i) (i= faiz oranı)	199	27,81	15,52
13.Vergiler	32,5	4,54	2,53
A. Sabit masraflar toplamı	715,5	100,00	55,81
B. Üretim masrafları toplamı (A+B)	1282,13		100,00
C. Üzüm üretim miktarı (kg/da)	600,0		
1 kg üzüm maliyeti (C/ D) TL	2,69		

İşletmelerde makine kullanımı ücret karşılığı ile yaptırıldığından dolayı alet-makine amortismanı hesaplanmamıştır.

4.3.2.Üzüm Üretiminde Gayrisafi Üretim Değeri, Brüt ve Nispî Kâr

Yapılan araştırmalar çerçevesinde incelenen işletmelerde ortalama üzüm ekim alanı 20,9 dekar, ortalama verim 600 kg/da ve üzümün kg fiyatı ise 3 TL olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu verilere göre GSÜD 1800 TL/da hesaplanmış olup, üzüm değişken masraflar toplamı 566,63 TL/da, brüt kârı ise 1233,37 TL/da olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4.43). Özkan ve ark., (2005) yapmış oldukları çalışmada ekonomik analiz kapsamında açıkta ve serada üretim sistemine ait sabit ve değişken masraflar, üretim maliyeti, brüt kâr ve net kâr değerleri ortaya koymuştur. Araştırmada dekara üretim masrafı sera üzümünde 959,74 milyon TL ve açıkta üzümde 488,68 milyon TL bulmuşlardır. Üzüm üretiminde elde edilen net kârı serada 738,94 milyon TL/da, açıkta 591.63 milyon TL/da tespit etmişlerdir.

Çizelge 4.43. Üzüm Üretimi brüt kâr (TL/da)

Gayri Safi Üretim Değeri (GSÜD) (TL/da)	Değişken Masraflar Toplamı (TL/da)	Brüt Kâr (TL/da)
1800,00	566,63	1233,37

İşletmeler ortalamasında nispî kâr 1,40 olarak hesaplanmıştır. Bu da üzüm üretimin oldukça kârlı bir üretim faaliyeti olduğunun bir göstergesidir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı Kahramanmaraş ilinde üzüm üretim yapan üreticilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek, üzüm üreten işletmelerin yapısını ortaya koymak ve üzüm üretim maliyetini belirlemektir. Bu kapsamda Kahramanmaraş ilinde üzüm üretiminin yoğun olarak yapıldığı ilçelerdeki (Pazarcık, Dulkadiroğlu, Onikişubat) köylerden tabakalı örnekleme yöntemiyle belirlenen 80 üretici ile Eylül-Ekim 2017 tarihlerinde yüz yüze anket yapılmıştır.

Araştırma sonucuna göre üreticilerin yaş ortalaması 52,5 olup %93,8'i erkek ve %77,5'i ilköğretim mezunu olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada üzüm üreticilerinin %6,3'sinin kadın, %93,8'inin erkek olduğu saptanmıştır. Bölgede genellikle aile işletmeleri mevcuttur. Çiftçilik mesleğinde çoğunlukla erkek işgücü kullanılmakta olup erkekler çiftçiliği meslek haline getirmişlerdir. Anket sonuçlarına göre üreticilerin %98,8'i evli, %1,3'ü bekar olduğu tespit edilmiştir. Fidan yapmış olduğu araştırma, üzüm üreten işletmelerde 6,04 kişi olan ortalama nüfusun %55,21'i kadın, %44,79'unu erkekler olarak tespit etmiştir. Aile işgücü varlığı 3.95 erkek işgücü birimi olarak hesaplamıştır.

Üreticilerin yapmış oldukları mesleklerden %72,5'i çiftçilik yapmakta olduğunu %12,5'i emekli ve %15'i ise diğer meslekleri yaptıkları tespit edilmiştir. Bu da üreticilerin mesleklerinden en fazla çiftçi olduğu gösterilmiştir.

Üreticilerin eğitim durumuna göre bölgedeki üzüm üreticilerinin %5'inin okuma yazma bilmediği, %7,5'inin okur-yazar olduğu, %77,5'inin ilköğretim mezunu, %5'inin lise, %5'inin ise üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre üzüm üreticiliği yapan çiftçilerin önemli bir kısmının (%77,5) ilköğretim mezunu olduğu bulunmuştur. Bu da üzüm üreticilerin eğitim seviyesinin düşük olduğu gözlemlenmiştir.

Üreticilerin tarımsal faaliyetlerin yıllık ortalama geliri 42233,4 TL olarak saptanmıştır. Üzüm üretiminin yıllık ortalama geliri 6412,5 TL olarak bulunmuştur. Üreticiler ortalama 31,0 yıllık tarımsal tecrübeye sahipken üzüm üretiminde ise 28,5 yıl tecrübeye sahip olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin ortalama olarak 41,6 dekar arazisinin olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin hayvan varlıkları incelendiğinde ortalama 1,03 adet süt sığırdı, 0,31 adet besi sığırcılığı, 0,65 adet koyun, 7,26 adet keçi, 4,28 adet tavuk, 2,46 arı kovanı olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin hayvansal üretimi sadece kendi geçimlerini sağlayacak şekilde hayvansal üretim yapmaktadırlar.

Üreticilerin %65,0'inin ziraat odasına üye oldukları belirlenmiştir. Bu durum ziraat odası dışında örgütlenmenin yetersiz olduğunu göstermektedir. Bu açıdan üreticilerin kooperatif veya üretici birliği şeklinde örgütlenmelerinde fayda bulunmaktadır. Üretici örgütlerinin zayıf olması bağıcılığında azalmasına neden olmaktadır.

Üreticiler kendi aralarında örgütlenerek ürünlerini daha iyi bir şekilde pazarlayabilmeli ve alıcılarla pazarlık gücünü yükseltmelidir.

Üreticiler kamu kuruluşlarının desteklerinin yetersiz olduklarını belirtmişlerdir.

Üzüm üretiminde üreticilerin ulaşabileceği bilgi kaynakları bulunmaktadır. Üreticilerin %72,5'i Tarım ve Ormancılık İl Müdürlüğünden, %6,2'si tarımsal ilaç bayisinden, %5'i internetten, %3,8'i ise tarım danışmanından bilgi almaktadır. Bu bilgiye göre üreticiler en fazla Tarım ve Ormancılık İl Müdürlüğüne güvendiklerini göstermiştir.

Üreticilerin işletmeler ortalamasında 10726, 2 kg üzüm ürettiği belirlenmiştir. Üreticilerin işletmeler ortalamasında üzümde yıllık 35452,38 TL gelir elde ettiği saptanmıştır. Üreticilerin elde etmiş oldukları üzümde sıra ürünleri yapmaktadırlar. Anket yapılan üreticilerin %83,8'i pekmez, %37,5'i sucuk, %30'u pestil yaptıkları belirlenmiştir. Üreticilerin %51,2 üzümü tüccar aracılığıyla pazarlamakta olduğu belirlenmiştir. Üreticiler üzümü sofralık, kurutmalık ve sıra ürünleri olarak satışını yapmaktadırlar. Üreticilerin %70'i sofralık, %63,8'i sıra ürünleri (pestil, sucuk, pekmez), %58,8'i kurutmalık olarak satışını yaptıklarını belirtmişlerdir. Kuru üzüm, pekmez, sıra ürünleri gibi üzüm ürünleri işleyen tesislerin kurulması sağlanmalıdır. Kahramanmaraş'ta üzüm üretimi yıllar itibari ile azalma göstermektedir. Bunun sebebi üzüm üretimi yapmaktan vazgeçip başka ürünlere (fıstık, ceviz vb.) yönelmektedirler. Fıstık ceviz gibi ürünlerin desteklemesi olup üzüm üretiminin desteği olmadığından dolayı üzüm üretiminde azalma görülmektedir. Üreticiler verimli tarlalara getirisi yüksek ürünler ekip dikmektedirler.

Üreticilerin üzüm üretiminde yaşadığı sorunlara bakıldığında %75'i kül düşme %66,3'ünün çürüme %25'i mantar hastalığı, %8,8'i kuruma, %2,5'i işçi sıkıntısı olduğu gibi sorunlar yaşamaktadırlar. Üreticilerin hastalık ve zararlılarla mücadele konusunda eğitim almaları gerektiği ortaya çıkmıştır.

Üzüm üretimi yapan işletmelerde dekara toplam masraf içindeki değişken masrafların payı %44,19, sabit masrafların payı %55,81 olarak hesaplanmıştır. Değişken masraflar içinde en büyük payın %29,89 ile gübreleme masrafı olduğu belirlenmiştir. Çalışma yapılan bölgede üzüm verimi 600,00 kg/da olarak bulunmuş olup 1 kg üzüm maliyeti 2,69 TL olarak

hesaplanmıştır. Üreticilere yeni bağ kurulması aşamasında uzman desteği sağlanmalıdır. Uzman desteği ile masraflar daha da azalacaktır.

İşletmeler ortalamasında GSÜD 1800,00 TL/da, üzüm toplam değişken masraflar toplamı 566,63 TL/da, brüt kârı ise 1233,37 TL/da olarak hesaplanmıştır. İşletmeler ortalamasında nispi kâr 1,40 olarak hesaplanmıştır. Bu da üzüm üretimin oldukça kârlı bir üretim faaliyeti olduğunun bir göstergesidir.

Sonuç olarak; Kahramanmaraş ilinin anket yapılan bölgenin temel geçim kaynağı üzümdür. Üretilen üzümlerden şıra ürünleri yaparak üzümü farklı şekillerde de değerlendirmektedirler.

KAYNAKLAR

- Aktaş, E., Tan, S., (2007). Tarım politikasındaki değişiklikler ve bağıcılık: *Çanakkale ili Örneği. 2.Troas Bölgesi Değerleri Sempozyumu*, 17 Ağustos 2007, 199-211.
- Anonim, 2019. Tarım Ürünleri Piyasaları: Üzüm. Ocak: 2019, Ürün No:19.TEPGE. <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Belgeler/PDF%20Tar%C4%B1m%20%C3%9Cr%C3%BCnleri%20Piyasalar%C4%B1/2019Ocak%20Tar%C4%B1m%20%C3%9Cr%C3%BCnleri%20Raporu/2019-Ocak%20%C3%9Cz%C3%BCm.pdf>Erişim Tarihi: 05.02.2019.
- Ataseven, Y., Güneş, E. (2008). Türkiye’de işlenmiş organik tarım ürünleri üretimi ve ticaretindeki gelişmeler. *U. Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22(2):25-33.
- Bilge Gözener, B., Kaya, Y., Sayılı, M., (2014). Erzincan ili üzümlü ilçesinde cimin üzümü üretimi ve pazarlama durumu. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 9:74-80
- Cangi, R ve Yağcı, A. (2012). Iğdır yöresinde salamuralık asma yaprağı üretim imkanları. *Iğdır Üni. Fen Bilimleri Enst. Der.*, 2(2, Ek:A): 9-14.
- Cebeci, E., Akın, A. (2014). Mersin ili üzüm ihracatının Türkiye ekonomisi içindeki yeri ve öneminin değerlendirilmesi. *ÇOMÜ Ziraat Fak. Dergisi*, 2(2):119-129.
- Çelik, H., Ağaoğlu, Y.S., Fidan, Y., Marasalı, B. ve Söylemezoğlu, G., (1998). *Genel bağıcılık*. Sunfidan A.Ş. Mesleki Kitaplar Serisi: 1.
- Çavuşoğlu, M., (2012). Bozcaada üzüm tarımı turizmi ve elektronik tatil tasarım site uygulaması. *Uluslararası sosyal ve ekonomik bilimler dergisi*. 2 (2): 49-54,
- Çakır, A., Karakaya, E. ve Uçar, H.K., (2015). Mardin ili savur ilçesi bağ işletmelerinin mevcut durumu ve potansiyeli. *Iğdır Üni. Fen Bilimleri Enst. Der.* 5(1): 9-19,
- Dardeniz, A., Kaynaş, K., Ateş, F. (2001). Çanakkale ili bağıcılığının mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri. *Bahçe*, 30 (1-2): 25 – 35.
- Dağlıoğlu, E., (2005). *Kilis ili merkez ilçede üzüm yetiştiren işletmelerin ekonomik analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniv. FBE, Tarım Ekonomisi ABD, Ankara.
- Fidan, N., (1997). *Kalecik ilçesinde bağıcılığa yer veren tarım işletmelerinin ekonomik yapısı ve tarımsal gelirin tespiti üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniv. FBE, Tarım Ekonomisi ABD, Ankara.
- Gülcü, M. Demirci, A.Ş., Güner, K.G., (2008). Siyah üzüm; zengin besin içeriği ve sağlık açısından önemi. *Türkiye 10. Gıda Kongresi*, 21-23 Mayıs, Erzurum.
- Güvenç, İ., (2018). Kahramanmaraş Bağıcılıkta Marka olabilir! 24.07.2018. Kahramanmaraş Manşet Gazetesi. <http://www.marasmanset.com/kahramanmaras-bagcilikta-marka-olabilir-makale,2032.html>. Erişim Tarihi:14.08.2019.

- Kenanoğlu Bektaş, Z., Miran, B, (2006). Manisa ve İzmir illerinde geleneksel ve organik çekirdeksiz kuru üzümün karşılaştırmalı ekonomik analizi. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*,3 (3):285-295.
- Kıral, T., Kasnakoğlu, H., Tatlıdil, F. F., Fidan, H., Gündoğmuş, E., (1999). Tarımsal Ürünler İçin Maliyet Hesaplama Metodolojisi ve Veri Tabanı Rehberi. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü. Yayın No: 37. Ankara.
- Kıracı, M.A., Özer, C., (2007). Trakya yöresinde bağcılık işletmelerinin üretim ve pazarlama yapısı, sorunları ve çözüm önerileri. *V. Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi*, Erzurum. Cilt:2, s. 440-446.
- Kıracı, M.A., Şenol, M.A. (2017). Türkiye bağcılığında ekonomik durum analizi. *Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6 (özel sayı): 122-131.
- Özkan, B., Uzun, H.İ., Elidemir, A.Y., Bayır, A., Karadeniz, C.F., (2005). Örtü altı ve açıkta üzüm üretiminin ekonomik analizi. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*,18(1): 77-85.
- Sökmen, A., (2005). *Gaziantep ili İslahiye ilçesinde bünyesinde pazara yönelik bağcılığa yer veren tarım işletmelerinin ekonomik analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniv. FBE Tarım Ekonomisi ABD, Ankara.
- Taşkın, H., Demircan, V. (2014). Bağcılıkta telli ve goble terbiye sistemlerinin ekonomik yönden karşılaştırılması: Isparta ili örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*,9 (1):95-110.
- TÜİK, (2019). Bitkisel Üretim İstatistikleri.

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr> Erişim Tarihi:14.08.2019.

Yamane, T. 1967. Elementary Sampling Theory, Printice-Hall. Inc. Engle Wood Clifts. NT.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, soyadı : Ayşe KALUMAN
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri :01.08.1990, Kahramanmaraş
Medeni hali : Evli
Telefon : 05464064193
E-posta : ayse_ceyhan_4646@hotmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	KSÜ /Tarım Ekonomisi Bölümü	2019
Lisans	SDÜ/ Tarım Ekonomisi Bölümü	2014
Lise	Fatih Lisesi	2009

Yabancı Dil

İngilizce

Yayın

Paksoy, M, Ceyhan, A, 2017. Trend Analysis on Production and foreign Trade of Grape in Turkey. International Conference on Agriculture, Forest, Food Sciences and Technologies 15-15 May 2017 Nevşehir/TURKEY. Abstract Proceeding Book p. 128.